

Skolan i Avan 1960-talet Foto: okänd

Skolminnen från Avan

Nedtecknade och sammanställda i mitten av 2010-talet
av Jan-Erik Nordström

Skolminnen från Avan

Skolminnen från 34 personer i Avan nedtecknade i mitten av 2010-talet. Idén väcktes när jag hittade K-G Nordströms berättelse över bestyret inför en teaterföreställning i skolan omkring 1930. Den finns på nästa sida. Därefter kommer de övriga kriorna i bokstavsordning efter efternamn.

Väl bekomme! /Jan-Erik Nordström

Göran Ahlqvist 1932	Pentti Makkonen 1935
Roland Andersson 1932	Gunvor Nordström 1921
Dagny Andersson 1924	Karl-Gustav Nordström 1921
Nisse Boqvist 1925	Jan-Erik Nordström 1939
Borghild Carlqvist 1921	Louise Nordström 1924
Karl-Erik Engelmark 1927	Olav Nordström I 1923
Sven-Ove Engelmark 1927	Olav Nordström II 1923
Bernt Ekström 1946	Evert Nordström 1908
Ellen Forsberg 1921	Harriet Persson 1929
Edit Fahlén 1904	Åke Stenman 1942
Nils Petter Forsberg 1858	Gerd Strähle 1949
Anna-Greta Hofvenstam 1945	Björn Sundström 1959
Anna-Lisa Isaksson 1932	Bjarne Sundström 1946
Staffan Jakobsson 1941	Greta Sundström 1926
Ann-Mari Lindbäck 1940	Sven-Erik Sundström 1926
Karin Lindström 1924	Bengt Westerberg 1954
Sten Lundberg 1928	Sven- Olov Vikberg 1950

Folkskolereformen stadgades 1842 och redan 1868 byggdes en skola i Avan av byns befolkning på den plats där nu Föreningshuset står. 1913 brann den skolan ned till grunden, men redan 1915 stod en ny skolbyggnad klar på samma plats. Den uppfördes av Ava Byggnadsförening med 65 delägande Avabor. Under byggtiden huserade skolan i olika gårdar inom byn.

1936 invigdes en ny skola på den plats där den nuvarande skolan är belägen. Staten stod för tre fjärdedelar av kostnaden och kommunen för den resterande fjärdedelen. 1989 revs den och ersattes av den skolbyggnad som nu är i bruk. I Sandnäset fanns en skola 1914-1936 för barnen som bodde där och i Stenudden. Den lilla byggnaden finns ännu kvar vid vägen mot Bälinge.

Innehållsförteckning

Teater i skolan – Gustav Nordström	5
Social klasskillnad påverkade betygen – Göran Ahlqvist	6
Militären rekvirerade skolan – Roland Andersson	8
Min första medvetna lögn – Dagny Axelsson	9
Inte en sjukdag – Nils Boqvist	11
Mörkrets förste stiger ned – Borghild "Bojan" Carlqvist	12
Barndomsminnen – Karl-Erik Engelmark	14
Den första med glasögon – Sven-Ove Engelmark	17
He e bar å åk – Bernt Ekström	18
Begåvning med stöd från föräldrarna – Ellen Forsberg	20
Prästen höll husförhör i kristendom – Edit Fahlén	21
Jag började skolan 1865 – Nils Petter Forsberg	23
Det här är Haralds bästa vän – Anna-Greta Hofvenstam	24
Det var roligt hela tiden – Anna-Lisa Isaksson	26
Med början i Bälinge och slutet i Avan – Staffan Jakobsson	28
Betyget var blankt- Anne-Mari Lindbäck	32
Höfter fäst – Karin Lindström	34
Vi lärde oss räkna med x – Sten Lundberg	36
Finsk i Sverige, svensk i Finland – Pentti Makkonen	38
Honom ska jag gifta mig med – Gunvor Nordström	39
Jag och den allsmäktige guden – Karl-Gustav Nordström	41
Tandläkarbesöket – Jan-Erik Nordström	42

Hon gjorde skäl för namnet Rosa – Louise Nordström	44
Gymnastik i vadmalskläder – Olav Nordström	45
Ett roligt inslag var när läraren tog med sin radio - Olav Nordström	46
Skolan brann! – Evert Nordström	47
Bina följde med på cykelturen – Harriet Persson	50
En ”bussig” familj – Åke Stenman	51
Jag ska aldrig gifta mig med en bonde – Gerd Strålhe	53
Varje hörn och varje vrå – Björn Sundström	55
Han gör skillnad – Bjarne Sundström	57
Lärarinnan som föll ned från sin piedestal – Margareta Sundström	58
En skolans tjänare – Sven-Erik Sundström	61
Flera mils skolväg – Bengt Westerberg	62
Cocktail och ishockey – Sven-Olov Vikberg	64

TEATER I SKOLAN

Karl-Gustav Nordström, född 1921

Skolstyrelsen i Gammelstad hade köpt in ett antal pjäshäften med två roller, korta dialoger mellan två äldre personer, man och hustru som grälade om småsaker.

I Avans folkskola delade läraren ut några pjäshäften, men vi fick inte öva på skoltid. Allt måste ske på fritid och vi fick ingen hjälp av läraren med regi och andra saker.

Ellen Forsberg (Fabricius) och jag fick var sitt häfte för en dialog.

En vinterkväll gick jag
till Kläppen
till Forsbergs
för att Ellen och jag
skulle öva pjäsen,
dialogen om ett
gammalt par
som grälade om
vardagshändelser
och om bådass karaktärer;
”Du gör alltid si.
och du gör alltid så”.
Hos Forsbergs var det
liv och rörelse:
två pojkar, Ansgar
och Olle, jagade varandra
från köket
genom farstun
till salen,
in i kammaren
och till köket.

De skrek och
skrattade
de gömde sig
bland vinterns
ytterkläder
de lekte kurragömma
i hela huset
och barnen skrek
och skrattade

I gungstolen i köket
satt farbror Forsberg
och sov
tant Forsberg satt
in under kökslampan och
stoppade strumpor

Föräldramötet gick bra.
Det kom mycket folk
jag kände mig säker på scenen
Jag hade anlag för att uppträda
för publik
Det skulle jag få användning för
I verkligheten

Social klasskillnad påverkade betygen

Göran Ahlkvist, född 1932

Vi bodde på Seletvägen i en gård som ligger på höger sida av vägen mellan Bränslan och Hultet. Huset var 40 kvadratmeter med ett stort kök och två kamrar. Vi var åtta personer, som skulle samsas där. På övervåningen fanns ett rum för farfar. Det bodde ett 20-tal barn i Bränslan och vi hade mycket roligt tillsammans. Vi lekte enkla lekar, det var brännboll, grubba, burk. Vi lade också ut banor i skogen med stationer för frågesport. Men någon fotboll hade vi inte. Jag är glad över att det trots fattiga tider gick så bra senare i livet för många av dessa barn

Jag gick varje dag de två kilometrarna till skolan och hade alltid sällskap med min bästa kompis Sigurd Sandström från Bränslan. I Lillbacken anslöt Ingrid Johansson. Vi tre gick i samma klass. Kalla vinterdagar hände det att Klöverträskbussen stannade och lät oss åka med till byn.

De två första åren, i småskolan, hade vi skolsalen på övervåningen hos murarmästare Sundström på Kläppen. Andra världskriget hade brutit ut samtidigt som jag började skolan och militären hade rekvirerat övervåningen i den nya skolan. Rosa Holmkvist var vår lärare.

Till nya skolan

Efter småskolan hölls undervisningen i skolbyggnaden. I klass 3 och 4 var den snälla Ester Lindström vår lärare och från femman blev det Harald Östling. Det roligaste ämnet var matematik.

Man kan säga att jag var ganska bra i skolan, men hade dåliga betyg. Det berodde på att vi var fattiga och bodde i Bränslan. De sociala skillnaderna påverkade betygen. Det var mamma som såg till att jag läste mina läxor. Efter halva sexan flyttade vi till Heden. Läraren där undrade hur jag kunde ha så dåliga betyg, när jag kunde så mycket. Mina betyg sköt i höjden. Utomstående personer ville att jag skulle gå på läroverk och erbjöd sig därtill att betala mina kostnader för detta. Men jag ville inte och kom snabbt ut i arbetslivet.

Ett stort problem för mig var dålig syn, som jag haft från barnsben. Trots att jag satt längst fram såg jag inte vad som skrevs på svarta tavlan. Med tiden fick jag glasögon och det blev stor skillnad. Dessvärre var de gjorda av celluloid och höll väldigt dåligt.

I klass fem var jag med om en oerhörd händelse, en Storch, ett spaningsplan, landade på älvens is. Det var det första flygplan jag sett. När jag sedan kom att göra värnplikten på F21 fick jag se flygplan i övermått.

Under kriget pratades det mycket om hur viktigt det var med skyddsrum om vi skulle bli bombade och det fanns ett sådant i skolans källare i Avan. Sigurd och jag beslutade att göra ett eget skyddsrum uppe i Bränslan och vi grävde en hel dag med avsikt att fortsätta nästa. Men det regnade under natten, hålet var vattenfullt och vi lade ned projektet.

Mitt första besök i Luleå var en skolresa. Vi fick gå ombord på två passagerarfartyg som låg i hamnen. De hette Ragne och Regin och gick turtrafik mellan Luleå och Stockholm.

Idrotten

Som de flesta andra barn och ungdomar i skolålder åkte jag skidor och ett år blev jag klubbmästare i Avans Sportklubb. Jag kom också att utöva friidrott och spelade i pojklaget i fotboll. Vi lärde oss att simma i Hultbäcken. Där fanns en stor grubba där vattnet var varmt. Betydligt kallare var det i älven vid färjstället, när vi simmade 200 m för simborgarmärket.

Jag vet inte om man kan räkna att spela kula med "fyrpyrra" som en idrott, men jag hade fallenhet för det och vann oftast. Man kanske kan säga att det följdes upp i vuxen ålder med att jag blev en hängiven varpakastare och ungdomsledare i varpasporten under många decennier. Min hustru Vilma hade samma brinnande intresse. Tillsammans med min son Christer och den mycket skicklige Jörs-Sture Andersson vann vi Norrlandsmästerskapen i lag många år på raken. En minnesvärd sak var också att jag byggde en bordtennishall på 45 kvm vid sommarstugan i Bränslan. Många, många ungar var där och spelade.

Sommarloven

Vi hade ett par kor, några får och höns. Vår sista ko blev påkörd av en av de få bilar som fanns i byn. Benet bröts och pappa fick nödslakta henne. Vi hade ingen jordbruksmark. Pappa lagade skor och kunde slakta och fick på så vis pengar att köpa hö. Det innebar att jag inte behövde hjälpa till med slåttern under sommarloven, men jag hjälpte oavlönad andra med detta. Det uppskattades, det var roligt och jag fick lära mig en hel del. Hela mitt vuxna liv blev jag Konsum trogen och var föreståndare på flera butiker, bland annat på Luleås största, Konsum 1, som låg mitt emot Fritz Olsson i hörnan av Storgatan och Smedjegatan.

MILITÄREN REKVIRERADE SKOLAN

Roland Andersson, född 1932

Min skolgång började ett par veckor innan andra världskriget bröt ut den 1 september 1939. Efter en kort tid fick småskolan lämna skolbyggnaden och undervisningen för klass 1 och 2 förlades till övervåningen hos murarmästare Sundström på Kläppen. Militären hade rekvirerat skolans övervåning.

I småskolan hade jag Rosa Holmkvist som lärare. Vi var fem pojkar i ettan. Brage Bokvist var liksom jag mycket idrottsintresserad, Göran Ahlkvist som spelade av oss alla stenkulor (han blev som vuxen varpakastare av hög klass), Göte Öhlund och Olle Nilsson, den senare "Geniet" kallad. Han bodde i Brännbacken som ligger mellan Stenudden och Sandnäset. Bland flickorna fanns Anna-Lisa Sundström, som bara behövde gå uppför trappan för att komma till klassrummet, Ingegärd Sundström Stenudden, Rut Engelmark Lövnäset och Inger Johansson Lillbacken. Min bror Halvard gick i andra klass.

I 3:e och 4:e klass fick vi komma tillbaka till skolbyggnaden. Ester Lindström var lärare och ibland Edit Hammargren. I klass 5-6-7 hade jag Östlingen som lärare. På det hela trivdes jag i skolan och jag hade inga problem med lärarna. Sången var förstas för mig, som för många andra, en fasa. Östlingen uppmuntrade oss att idrotta och på vintern åkte vi skidor nästan varje rast. Höst och vår blev det i stället fotboll. Idrotten kom sedan att bli viktig för mig som aktiv i bandy, ishockey och fotboll. När Avan lade ned sitt fotbollslag, spelade jag för Unbyn och Halvard för Rutvik, som hade ett litet bättre lag.

Barn från Stenudden och Sandnäset där jag bodde, och fortfarande bor, fick skolskjuts till och från skolan. Vi var ungefär ett halvdussin ungar. Från början var det kvarnägaren Erik Sundström som körde oss i sin blå droska. Det var en ommålad svart T-ford med sidenklädsel, en sätesklädsel som han och hustrun Elise själva satt dit. Bensinransoneringen fick dock till följd att vi ett tag blev utan skolbil. Då byggde pappa Bror och John Johansson en "barack" på en kälke och körde oss med häst. Sedan blev det bil igen och då var det Per-Erik Sundström som körde, jag tror att det var (en fin) de Soto.

Militären satte stor prägel på Avan under kriget och min skoltid. Ovanför faster Ida (Isaksson) i Höhålle fanns en mindre äng (nu igenvuxen) där ett marketenteri var förlagt. Manskapet tältade i skogen. Men det stora

marketenteriet låg inne i byn mellan PelPers (Janne Norberg) och GammelKall (Mats Fabricius). Nils Nordströms (nu Andreassons) långa loge var fylld av hästar och det var litet speciellt att se när de leddes ned till Mårs vid älven för att få vatten. Föreningshuset var fullt av militärer. Halvard och jag var litet rädda för dem så vi genade alltid över LarsJakupa-gården. Några av mannarna hade hotat med att bränna oss med cigaretter. Det fanns militärer förlagda på många ställen i byn.

När de finska kvinnorna i slutet av kriget kom med sina kor till Avan, förlades en del av dem i Sandnäset på JanLarsa-gården vid Bälningegränsen (Potatislagret) som då stod tom. Mamma Svea kunde finska och hon blev kontaktperson och tolk för dessa. Med kvinnorna kom också karlar med sina hästar. Då de inte hade så mycket att göra under dagarna, kom de ofta till oss för att samspråka med pappa. Mitt emellan satt mamma och tolkade.

Ännu ett minne från kriget är att pappa var engagerad i civilförsvaret och han hade bland annat till uppgift att se till att folket i Sandnäset var noga med mörklägga fönstren. Inte en glipa fick förekomma, för att flygplanen från en eventuell fiende inte skulle upptäcka byn.

Slutligen vill jag berätta om en märklig händelse. Ovanför vårt hem fanns en grusgrop, där Halvard och jag höll koll på ett tjäderbo. En gång när vi kom dit stod där ett stort konstigt djur. Vi blev livrädda. Pappa följde sedan med oss upp till gropen och kunde se på klövavtrycken att det var en älg. Älgar i Avan var något mycket ovanligt på 30-talet.

MIN FÖRSTA MEDVETNA LÖGN

Sandnässkolan

Dagny Axelsson, född Andersson 1924

Jag började i Sandnässkolan som åttaåring 1932, berättar Dagny. Skolformen var en B1- skola med intagning vart annat år. Det betyder att vid mitt första skolår undervisades klasserna 1 - 3 och 5. Nästa år gick vi i klasserna 2 - 4 och 6.

Läraren bodde under veckorna i skolans lärarbostad, men under veckosluten gick hon hem till Avan. I januari 1936 invigdes den nya skolan i Avan, men vi fick gå kvar terminen ut i Sandnäset och sedan gick jag femman och sexan i Avan. Elevantalet i Sandnässkolan varierade genom åren mellan 10 och drygt 20 barn och just mitt första skolår 1932/33 hade skolan sammanlagt 12 elever. De kom

från Sandnäset och Stenudden

Skolan som var röd, var också omgärdad av ett rött staket med en grind från landsvägen. Runt huset var det gräs och vi fick räfsa skolgården varje vår. Ingången till skolan var från innergården och den vänstra mindre delen av huset utgjorde lärarbostad. Till vänster i skollokalen fanns klädhyllan och litet längre in efter samma vägg stod kaminen. De litet äldre eleverna fick turas om att hålla liv i elden. Adolf Nilsson, vars fru tidigare hade varit lärarinna i Sandnässkolan, skötte vedhållningen och satte fyr på elden på morgonen. Ovanpå kamin stod en vattenskål, som gjorde luften litet fuktigare. Mellan klädhyllan och kaminen fanns ett litet bibliotek som bestod av en låg bokhylla. Därifrån kunde man låna hem böcker som Tant grön, tant brun och tant gredelin, Tomtebobarnen, Barnen från Frostmofjället och Grindslanten. Vi fick också regelbundet Sparbankens tidning "Spara och Slösa". Svarta tavlan satt på väggen mot innergården och där stod också katedern på en gulmålad plattform. I hörnan, längst till höger om katedern var orgeln placerad. Väggarna hade en gul boasering med mörka tapeter ovanför. Vi elever satt med ryggen mot landsvägen. På gården fanns en mindre byggnad med utedassen.

Vår lärare hette Ester Lindström. Hon var lärare i Sandnäset från 1921 till det att skolan stängdes våren 1936. Ester var född i Avan med efternamnet Markström (Inre-Markströms i Brännlandet) innan hon 1929 gifte sig med Hugo Lindström och flyttade in mitt i byn. Skoldagen började med morgonbön och över söndagen skulle vi lära oss en psalm. Jag bodde så nära skolan att jag kunde gå hem för att äta frukost (lunch). Våra läseböcker var Sörgården och I Önnemo by. Mitt roligaste och bästa ämne var räkning med geometri. I avgångsbetyget hade jag stort A. När vi hade gymnastik sköt vi ihop bänkarna mot väggen och sopade golvet, på vintern med snö. En gång när vi hade läxförhör såg lärarinnan att överläraren kom. Då avbröt hon förhöret och bad oss ta upp räkneböckerna i stället.

På Fettisdagen gick hela skolan hem till oss i Storbäcken. Pappa hade skottat uppfartsvägen och vi åkte i backen. Från ettan kommer jag särskilt ihåg mina klasskamrater Elsa Bäckström, Elsy Sandström, Hjördis Lund och Åke Olsson.

Jag minns med en rysning min första medvetna lögn. Det hade gått ett påbud om att alla elever varje morgon skulle tvätta inte bara händer och ansikte utan också överkroppen. Det kallades kall avrivning. Läraren skulle varje dag kontrollera, fråga om detta blivit gjort. En morgon hann jag inte med tvagningen

och var alldeles förtvivlad, men mamma sa: Du är så ren, så du kan säga att du har tvättat dig. Det var ändå med stor rädsla jag gjorde så, tänk om lärarinnan ändå kunde se att jag ljög.

INTE EN SJUKDAG

Nisse Boqvist, född 1925

Nisse är född och uppväxt i Lövnäset i den första gården på höger hand efter Markströms ödegård i Brännlandet. Huset ligger på behörigt avstånd från Bodenvägen, men nära Luleälven. Familjen sågs i byn som "alla tiders", skötsamma, arbetsamma, trivsamma och påfallande händiga. Boendesituation medförde förmodligen dessutom förmågan att samarbeta.

Ja, säger Nisse, det kan man nog säga, vi var sju pojkar, föräldrarna Hjalmar och Hildur, farmor Johanna (kom från Råbäcksgården) och farbror Sven från Västmark, som alla skulle samsas i ett hus på knappa 50 kvadratmeter. Då gällde det att inte sticka ut armbågarna för mycket om det skulle fungera. Själv sov jag skavfötters med farbror Sven. Brödraskaran bestod av Thure född 1921 till yngsten Brage född 1932. Där emellan kommer i tur och ordning Åke, Harry, jag själv, Ivar och Sune. Farfar, som dog 1912, hette Carl-Johan.

Slakten kom från Bo Socken i Närke värvad för arbete vid Selets bruk. Gabriel Månsson kom år 1800 och bosatte sig i Alträsk. Hans söner bytte efternamn till Bokqvist och två av Gabriels sonsöner kom att flytta till Avan och förvärva "Gammelbokvists" (nu Thomas Sundström) omkring 1897, dels min farfar Carl-Johan och så hans yngre bror Oscar.

Det gjordes senare en delning av fastigheten där bagarstugan och del av ladugården flyttades till den nuvarande platsen där jag är född, medan farfars bror Oskar fick den del som innefattade den stora gården.

Jag började skolan i Föreningshuset, men de två sista klasserna gick jag i den nya skolan som öppnades 1936. I småskolan var Rosa Holmkvist vår lärare och Harald Östling tog sedan vid från trean till sexan, han undervisade fyra klasser samtidigt. I samma klass som jag gick Stig Lundberg som bodde inne i byn, Elsa Engelmark från Lövnäset och Louise Vidgren från Brännlandet. I klassen över oss gick bland andra Karin Lundmark från Brännlandet och Maj Nilsson från Tälltjärn. De två sista åren kom också barnen från Sandnäsets skolan som lades ned, bland annat Dagny Andersson från Storbäcken i Sandnäset.

Det fanns inte så många gårdar i Lövnäset, men många barn och vi följdes åt när vi gick till skolan. I Brännlandet fylldes leden på och vi kunde vara en lång karavan när vi kom fram till skolan. Vi gick efter byavägen, men på vintern åkte vi ofta skidor en rakare väg över ängarna. Jag tyckte att allt var roligt under skoltiden och jag tror faktiskt att jag inte hade någon enda sjukdag under de sex åren.

Efter den ordinarie skolan gick jag fortsättningskola i snickeri. Den hölls i källaren i nya skolan med en lärare från Ale. Sedan blev det Strömbacka med utbildning till smed och svetsare. Det var bestämt att jag skulle börja arbeta på Götaverken, men det blev inget av med det på grund av en storstrejk. I stället fick jag anställning vid SJ med utbildning till lokförare. Jag körde både person- och godståg, söderut till Vännäs och norrut till Gällivare.

MÖRKRETS FURSTE STIGER NED

Borghild "Bojan" Carlqvist, född Johansson 1921

Skolgången började 1928 med Rosa Holmkvist som lärare i klass 1 och 2 och sedan Harald Östling i klass 3-6. I småskolan delade jag bänk med min bästa kompis Birgit Ruuth från garvars. Några andra i klassen var Ellen Forsberg, Doris Andersson, Gunvor Sundkvist, Karla Berglund, K-G Nordström och Folke Lundberg. Rosa var nog snäll, men en gång upptäckte hon en lus på en elev som tillhörde de fattiga familjer som var så hårt ansatta av lärarna. Hon stoppade den i ett tomt bläckhorn och gick in och visade Östling. Alla barn såg detta.

Folkskolan

Jag kunde mina psalmverser och kommer ihåg många än. På lördagar hade vi "Livets väg". Det var kristendom med bibeln och katekesen som rättesnören. Jag tyckte inte om gammelkungar och hade svårt att intressera mig för det ämnet. På gymnastiken fick vi ibland göra en balansövning, gå med en potatis i en sked. I slöjd började jag med BC, men hade litet a i slutbetyg. Vi lärde oss sy, sticka och virka. Jag gjorde till exempel en handfällad duk. Vid räkning använde vi inte kulram utan papperslappar som förvarades i ett tomt bläckhorn. Skrivning var ett knepigt ämne eftersom jag var vänsterhänt, men jag lyckades med åren bli högerhänt i det avseendet. Om jag nu skulle skriva med vänster hand är det tveksamt om texten skulle gå att läsa.

Vid en lektion i teckning hade jag ritat en kyrka och dessutom skrivit i nederkanten vad teckning föreställde. Östling: "Visa nu vad du har ritat". Bojan: "Det är en kyrka, det står ju där nere". Östling: "Det är felstavat, det stavas inte med u". (ordet kurka betyder ungefär inte orka).

I sång började jag med BC, men avancerade till B. Vid provsång fick alla sjunga samtidigt och så gick läraren runt och lyssnade. "Varför sjunger inte Borghild och Ellen"? Margit (Lundberg) sjunger mig i örat, sa jag. Och Sanny (Sandström) sjunger mig i örat sa Ellen. Men det var ändå litet märkligt med sången. Det var mycket musik i hemmet och pappa, "Stor-Oskar", lärde mig skilja på olika durer. En gång när kören skulle uppträda blev Edla Stenman i tredjestämman sjuk och Östling sa att jag måste komma. Jag brukade sjunga andrastämman, men det var inga problem för mig att byta.

Bestraffningar

Om man inte kunde läxan blev det bakläxa och för pojkarna kunde det bli värre ändå, en hurring. Vi flickor kunde möjligen få ett stick med pennan i nacken, det sved. Vid ett tillfälle skulle Ragnar Lundberg från Norra Sunderbyn läsa upp den psalm vi hade i läxa. Väl medveten om lärarens häftiga humör hade han utarbetat en plan...

*Vår Gud är oss en väldig borg
han är vårt vapen trygga
På honom i all nöd och sorg
vårt hopp vi vilja bygga*

Här tvekade Ragnar avsiktligt och kikade mot läraren under lugg. När han såg denne (som beräknat) komma rusande mot honom ned i bänkraden, fortsatte pojken lugnt

*Mörkrets furste stiger ned
hotande och vred
Han rustar sig förvisst
med våld och argan list.*

(Det har alltid funnits begåvade barn. Redaktörens anmärkning.)

Vid ett tillfälle hade Folke Lundberg och jag ställt till med något rackartyg och som bestraffning fick vi dela bänk under en kemilektion, där vi behandlade det periodiska systemet (grundämnenas ordning), men vi fick inte sitta ned

samtidigt. Så när jag satt tvingades Folke stå upp och när han satte sig fick jag resa mig. Följden blev att vi under hela lektionen studsade upp och ned som gummibollar. En annan gång fick jag sätta mig på hyvelbänkarna som stod mellan småskolan och folkskolan. Bland annat var Östlingen irriterad över att jag inte skaffat någon hårklämma "så jag ser vad du gör bakom luggen". Vid hyvelbänkarna fanns dryckesautomaten, jag drack, vässade pennan, drack... allt till de övriga elevernas munterhet.

Skolkök och arbetsliv

Efter skolgången undervisades vi i skolkök. Det skedde på övervåningen hos min moster och granne, Ottilia Alsterlund. Undervisningen pågick ett antal veckor. Vid ett tillfälle skulle jag och Ellen vispa grädde. Vi satt i trappen och hade så mycket att prata om, så när vi sedan tittade ned i skålarna hade det blivit smör.

Jag hade så gärna velat gå Grans Lantbruksskola eller Folkhögskolan i Sunderbyn, men det fanns inte möjligheter. I stället arbetade jag hemma på gården tills jag var 24 år. Då fick jag ett erbjudande om att arbeta med Ester Sundström på telefonstationen. Pappa godkände detta under förutsättning att jag fick ledigt vid slåttern. Jag arbetade som telefonist under 10½ år. Från 1956 blev det arbete med utvecklingsstörda på Ingridshem i Gammelstad. Där stannade jag arbetslivet ut. Det var ett många gånger tungt arbete, men det var en bra gemenskap och vi hade väldigt roligt tillsammans.

BARNDOMSMINNEN

Karl-Erik Engelmark, född 1927

Födelsen

Det berättas att när jag kom till världen i mitten på februari 1927, var det kallt och besvärligt. Min pappa körde med häst och rissla till Selet 10 km hemifrån för att hämta barnmorskan, som skulle vara där. När han kom dit hade hon åkt vidare till Solberget 3 km längre bort. Nåväl, hemkommen hade Fru Karin (Fabricius) från Avan och Fru Hulda (Hedström) från grannen efterskickats, så tre damer hjälpte till vid min nedkomst.

Syskon

Som jag föddes i mitten av nio syskon hade jag att ta hänsyn till mina äldre, som hade "befälet" över dom yngre. Föräldrarna hade att sköta ladugården m.m.

Skolminnen från gamla skolan (Föreningshuset)

Vi lekte hemma i Lövnäset när vi var små, sällan inne i byn Avan. Första skoldagen var därför en minnesrik händelse. Jag placerades i en dubbelbänk tillsammans med grannpojken Sivert (Sandström, fosterpojke hos grannen Hugo och Signild Sundström). Första timmen var det upprop m.m. Andra timmen skulle vi göra något med modellera. Ett sus hördes bland mammorna, som inte tyckte att det var lämpligt med detta i finkläderna. Efter ett tag sa en pojke högt: "Se hit, nu har jag färdigt" på bondmålet. "Tyst", sa mamman hans, "du skall räcka upp handen".

Lugg och klapp

En dag i andra klass fick jag en lugg och klapp i huvudet då jag glömde av mig och högt frågade Sivert: "Såg du flygmaskinen som landade och kom till vår brygga och hade motorfel?"

Lule älv som lekplats

Som barn och yngre tonåringar hade vi älven ofta som lek- och badplats. Vår stenbrygga som är 90 m lång fångade upp det varma ytvattnet när det blåste från söder och öster och vi badade nästan varje dag. Före regleringen av älven kom det två högfloder som vi kallade vårfloden och fjällfloden och som inträffade med ett par veckors mellanrum. Olika saker följde med vattnet som vi kollade upp. En gång fastnade en gisten eka som vi efter en tid tätade och använde. Bland annat rodde vi till Ruuts Garveri med 100 kg sälj- och granbark, som vi sålde och fick fem kronor för. Det var mycket pengar på den tiden. Året var 1937.

Pojkstreck

En höstdag när pappa och äldsta brodern Albert var i skogen och stämplade tog min kompis, brodern Stig och jag ekan och rodde ut till en liten sandgrynna, som blottats upp i älven. När vi hoppade ur ekan samtidigt, for den iväg. Min kompis som kunde simma försökte ta fast ekan, men vände då han trodde att han skulle få kramp. Där stod vi tre i blåst och regn ett par timmar tills dom kom från skogen. Var har ni ekan ropade Albert till oss 120 meter ut i vattnet. Där borta, pekade vi till där den hade blåst iväg en kilometer uppströms. Han var inte på gott humör när han hämtade oss och förbjöd oss tjuvlåna ekan därefter. Vi kallade det för pojkstreck.

Skolväg och korv

När vi gick till skolan cirka 2 km gjorde vi en stig som gick över åker och äng för att få kortare väg för oss i Lövnäset och Brännlandet. Vi var sådär en tio barn som nyttjade den.

Då Rögers bil kom till affären vid skolan tiggde vi oss var sin korvbit av chauffören. Det var ingen bespisning då. En flaska mjölk och en smörgås bar vi med oss hemifrån.

Äventyrligheter

En gång i första klass, när jag skulle börja en timme senare än de äldre eleverna och gick ensam till skolan, kom 12 lösa hundar från Avahållet med den fruktade Don i täten. Jag lyckades ta mig upp på en två meter hög snöskärm och kom väl att framstå som ett byte för hundarna. Där jag satt jag nog i en timme innan de gav sig av. Naturligtvis kom jag för sent till skolan.

Vid ett annat tillfälle stod plogbilen i kurvan vid skolhuset, framför Ingeborg Wallins affär, när vi skulle gå hem. Vi hade haft slöjd efter ordinarie skoltid, det var becksvalt ute och ett ordentligt snöoväder. Vi frågade om vi fick åka med hem och chauffören gick med på att vi fick sitta på flaket. Om vi knackade på lastbilshyttens tak när vi var framme skulle han sakta in. Men det blev inte mycket till insaktning och vi såg oss tvungna att i blindo kasta oss av lastbilsflaket mot plogkarmen. Lyckligtvis gick det bra.

Nya skolan

I mitten av tredje klass fick vi börja i den nybyggda skolan i Avan som nu är riven och ersatt. Jag trivdes inte så bra då det var nytt och fint, så man måste vara så försiktig.

Andra världskriget

Jag minns att det var kallt vintrarna under kriget. Trist med mörkklagda fönster för eventuella flyganfall. Stora svarta rubriker i tidningen om bland annat tyskarnas framfart.

Betygen

Det var uppskattat varje gång betygen delades ut. Då fick vi ju se hur vi elever hade skött oss.

olika storlekar. Jag hade hört att det var en burdus och hård överläkare. Han röt åt mig att säga om jag såg bättre eller sämre med de olika glasen, men till slut bestämde han en viss dioptri och det var klart. Då sa brorsan att nu skall vi gå och fika på Wallströms hörna. Där fick jag en god bulle och ett stort glas saft. Sen åkte vi hem till den övriga familjen

Efter ett par veckor kom de färdiga glasögonen med posten och dagen efter satt de på näsan när jag gick till skolan. Det var ju någonting nytt för jag var den första som bar glasögon i Avans skola. Visst blev man kallad för "glasögonorm" den första tiden, men det upphörde efter ett tag.

Vi var totalt 45 elever i skolan samt tre lärare. Den var indelad i 1-2, 3-4 och 5-6-7 i olika skolsalar. I min klass var vi 6 pojkar och ingen tjej, vilket var ganska ovanligt. När jag gick sista året och läraren frågade vad jag skulle utbildas till svarade jag kantor eller jordbrukare. Det blev det senare eftersom pappa behövde hjälp, men först skulle jag gå en snickerikurs på en månad. Ett riktigt snyggt nattduksbord samt en del andra saker blev gjorda. Det var på vintern, men sen i juni 1950 var det dags för konfirmation i Gammelstad. Jag bodde i kyrkstuga nr 467, som bara ligger ett stenkast från kyrkan. Efter tre veckors pluggande var det klart och jag minns att jag cyklade hem till Avan via färjan med mina kompisar. Då först kände jag mig som en fri man.

Undertecknat

Sven-Ove Engelmark

HE E BAR Å ÅK

Bernt Ekström, född 1946

I klass 5 och 6 hade jag Harald Östling som lärare. Under vintertid bestod varje gymnastiklektion av skidåkning, något annat var inte förhandlingsbart. "Det är bara att åka". Likt Ingemar Stenmarks ord från en senare tid, men med en annan, befallande betydelse. För mig var det dock inga bekymmer, jag hade varit intresserad av skidåkning sedan jag var liten.

Vi bodde vid älven och skolan låg bara ett par hundra meter ovanför oss. I småskolan, de tre första åren, hade jag Ester Lindström som lärare. Vi var tre pojkar i klassen, förutom jag själv Ulf Johansson Högbacken och Bjarne

Sundström Hultet. Flickorna var Britt-Marie Sandström som bodde på övervåningen hos Rubert Fabricius, Nykall (nu Per Stenelund), Ann-Kristin Nilsson som bodde i kaféet, granne med Föreningshuset, Anita Fjällström Brännlandet senare gift med Signar Hammargren, Monica Johansson Sandnäset (mitt emot den lilla Sandnässkolan) och Irene Sandström Sandnäset.

I fjärde klass fick vi åka till Bälinge där Erik Bergman var lärare. Sven-Erik Sundström körde skolbussen. Han var också vaktmästare i Avans skola. I femman var vi tillbaka i Avan med Harald Östling i klass 5 och 6 och i sjuan Margot Öman. Under vinterhalvåret hyrde hon övervåningen hos "Garvars", vår närmaste granne. Då gick också ungdomar både från Bälinge och Unbyn i klassen.

Jag trivdes bra i skolan och fick många kamrater, men den jag umgicks mest under åren var min bästa kompis Erik Johansson från Gammel-Perers. Han gick året efter mig i skolan. Vi bodde nära varann.

Skidåkningen

Mitt stora intresse under vintern var skidåkning. Rundan under gymnastiklektionerna gick förbi vårt hus ned på älven och sedan efter älven och upp vid Åkerbäcken och vidare tillbaka till skolan. Det blev naturligtvis mycket träning i övrigt och löpning på sommaren. Under många år i rad blev jag Nederluleåmästare, men åkte också iväg på andra tävlingar och ofta då i sällskap med Sven-Åke Lundbäck som ju med tiden kom att bli världsmästare. I och med värnplikten avslutade jag tävlingsdelen, men jag har fortsatt att åka skidor genom alla år.

Trä

Man kan säga att intresse för trä och snickeri ligger i slakten. Även om jag inte arbetade som snickare så många år, så känner jag mig som snickare. Samma gäller pappa Bernhard och farfar Isac Olof. Lägg därtill att pappas bror Henry verkade som slöjdlärare.

Jag trivs bra i Avan, det är en fin tomt som ligger vackert vid älvstranden. Min syster Ann-Mari och jag äger fastigheten tillsammans. Hon och hennes man Gerhard bor i Gammelstad, men tillbringar mycket tid här. På tomten finns också två stugor som disponeras av våra barn och barnbarn.

Ägorna var en del av det stora Mårshemmanet. Farfar förvärvade det när han kom hem från Amerika efter andra resan. Han byggde bostadshuset från grunden och bodde då med farmor Erika i bagarstugan. När bygget var klart i början av 1900-talet bodde de kvar i bagarstugan och hyrde under några år ut det nya huset till Husberg, som var folkskollärare i Föreningshuset före Östling. Farfar kom från Ollgården i Brännlandet och han hade bytt efternamn från Nordström till Ekström. Det är oklart varför, kanske det var för att hans pappa också hade samma förnamn, Isac Olof.

BEGÅVNING MED STÖD FRÅN FÖRÄLDRARNA

Ellen Forsberg (Fabricius), född 1921

Upptecknat av Lisbeth Lindström

Ellen gick i Folkskolan i Avan i sex år. Klass 1-2 gick tillsammans och där var läraren Rosa Holmkvist, klasserna 3-6 gick tillsammans med Harald Östling som lärare. Bland klasskamraterna fanns bland andra Borghild Johansson, Gunvor Sundkvist, K-G Nordström och Folke Lundberg.

Magister Östling ansågs av många som både sträng och orättvis. Skollunchen åt Ellen hemma, hon hade nära till skolan. Pappan betalade hennes skolböcker och syskonen fick ärva dem mellan sig. Magister Östling höll i fortsättningsskolan. Den pågick i perioder, kvällstid, ett par timmar i veckan. I fortsättningsskolan togs bland annat ämnet medborgarkunskap upp. Det handlade om styrelseskick, valordning etc. Slöjd var ett frivilligt ämne, det genomfördes på eftermiddagarna.

Fortsatt utbildning

Efter folkskolan arbetade Ellen några år, men inspirerades av en grannflicka och sin mamma att studera vidare. Över korrespondens vid NKI, Sunderby Folkhögskola, läroverk med studenten och medicinstudier i Uppsala var hon 1954 färdig läkare. Vid sin pensionering arbetade hon som överläkare vid Luleå Lasarett.

Intresset för studier var något självklart för Ellen, det kom att bli hennes stora fritidsintresse. Föräldrarna hade aldrig tid att hjälpa henne med skolarbetet. Däremot fick hon moraliskt och ekonomiskt stöd.

Uppväxtmiljö

Ellen växte upp tillsammans med nio syskon, näst yngst i syskonskaran. Föräldrarna var jordbrukare. På gården fanns får, gris, ungdjur och mjölkkor. Familjen hade egen skog. De sex mjölkkor man hade räckte till att försörja familjen. Ellen fick hjälpa till hemma på gården, det var mestadels sommartid. Hon mjölkade kor, plockade potatis och bär och hjälpte till med höbärgningen och att bära ved. Familjen bodde i tre rum och kök. Ellen minns att tre av flickorna låg tillsammans i en säng, däribland hon själv.

PRÄSTEN HÖLL HUSFÖRHÖR I KRISTENDOM

Edit Fahlén, född Hammargren cirka 1904

Edit har nedskrivit skol- och barndomsminnen, varav ett avsnitt som handlar om skolgången och ett annat om lekar har varit infört i Avanboken.

Vi har forskat om de vuxnas levnadsförhållanden och arbetsliv på landet, men hur var det för barnen när seklet var ungt?

Ja, om man tänker på betydelsen av att ha en fast punkt i tillvaron, ett tryggt hem och föräldrars omsorg, så behöver vi äldre nog inte avundas nutidens barn. Men tänker man på ekonomiska förhållanden och barns insatser i arbetslivet blir skillnaden större.

När det gäller barns lekar, så var det inte överflöd på leksaker och redskap. Men gott om lekkamrater var det, för det fanns många barn i de flesta hem. Och visst hade vi roligt med våra enkla saker och vi hade ju naturen in på knutarna.

Julen som ju är barnens högtid kom inte med en massa dyra paket, men något kom i alla fall flygande genom dörren, det var vanligt att kasta in klapparna och vi ungar sprang ut för att se vem givaren var, som gömt sig i mörkret. Det fick inte gå mycket pengar till julklappar på den tiden. Under vintern så hade vi en stor isbana, nämligen luleälvens frusna vatten, och när snön kommit var det roligt att åka skidor nedför de branta sluttningarna vid älven.

På sommaren badade vi barn flera gånger om dagen i sjön, men vi hade inte baddräkt utan en badkjol, som flöt så fint på vattnet, som en balettkjol. Pojkar hade förstås brallor. Simundervisning förekom inte, utan en del lärde sig själva att simma.

Under midsommar hade vi inte midsommarsång, men en del gjorde lövkojor där vi festade på lemonad och lekte till solen gick upp vid halvettiden.

”Skolan var sexårig och en tid var skolklasserna inhyrda i bondgårdar, för skolhuset hade brunnit ned. Sista skolåren gick jag i föreningshuset, som var nybyggt och fint, men moderna bekvämligheter fanns inte där. Jag minns vattenhinken som stod på en pall och alla barn drack ur samma skopa.

Prat förekom inte under lektionerna, man vågade knappt viska och man måste fråga om man fick ta upp pennan som ramlat ned på golvet. Men vi tyckte bra om våra båda lärare, fast nog förekom smäll av pekpinnen någon gång. Straff bestod i att stå i gången eller stanna kvar efter skolans slut. Läxorna bestod mycket i utanläsning och på husförhörsdagar förhörde prästen oss i kristendom.

Mobbning bland barn hörde man aldrig talas om. Några barn hade cirka 4 kilometers skolväg och skolskjuts fanns inte. Det fanns inte skolbibliotek i Avan och jag minns en gång att läraren lovade en sagobok åt den som hann först till hans bostad (ca 200 m från skolan) och jag lyckades vinna den och den blev säkert genomläst mer än en gång. En barntidning som hette Sveriges Vår hade vi en tid. Det fanns en barnförening som hette Hoppets Här ledd av blåbandister och där hade vi barn ganska trevligt.

Läsåret avslutades med högtidlig examen och betyg utdelades. Någon dag innan skolans slut fick vi ha ut utfärd till någon annan skola eller till Stopoberget till exempel. Nog var sommarlovet härligt, men när sjätte skolåret var slut, tyckte jag det var tråkigt att jag inte fick fortsätta och gå i skolan mer.

Mina föräldrar minns jag idogt arbetande året om. Kläder, redskap, mat, allt skulle produceras hemma vid skötseln av jordbruket och ladugården. Allteftersom vi barn växte upp skulle vi hjälpa till i förekommande göromål. Det var slätter- och skördearbete, potatisupptagning och bärplockning.

Den första cykeln fick vi tre systrar samsas om, men vi använde herrcykel också. Nog blev det stöjigt och bråkigt många gånger när det var så många barn. Men riset användes inte i mitt hem, när jag var barn. Det räckte med en sträng tillsägelse av far.

Om våren bakades tunnbröd i flera dagar i bagarstugan, och när det var gjort skurades den, och vi bytte bostad och flyttade från gården för att bo i bagarstugan under sommaren. Det tyckte jag var kul. Det stora köket och övriga rum fick en riktig ansiktslyftning, allt rengjordes och rena hemvävda gardiner

och mattor samt dukar prydde vinterbostaden eller gården.

I bagarstugan fanns öppen spis där man halstrade strömming och lagade annan mat. För övrigt användes kornmjöl till en del stående rätter som tunnbrödsbryta, palt och vattengröt. Även våfflor och pannkaka gjordes av kornmjöl.

När korna släpptes ut på bete blev det barnens uppgift att hämta dem från hägnan, en cirka 3 km lång väg. Det blev nog inte så stor inkomst från jordbruket den tiden, och min äldsta bror arbetade vid Björns tegelbruk och bidrog till uppehållet.

Hästar användes till alla slags körslor, för det fanns varken bilar eller traktorer då. För barn var det skojigt med alla djuren på gården. 1914 kom första världskriget och kastade sin mörka skugga över vårt land, ja också i barnens sorglösa värld trängde sig skymmande moln in. Var det månne skyddsänglar som svävade över vårt land då i stället för stridsplan. Den barnatron behöver vi ju också för vår tid.

JAG BÖRjade SKOLAN 1865

Nils Petter Forsberg, 1858-1946

Julius Sundström har gjort anteckningar efter Nils Petter Forsbergs berättelser, som till en del beskriver hans skolgång.

”Jag var född i Avan 1858 och började skolan 1865. Lärare voro Burgman, Enqvist och Hellström. Som skollokal användes Norrigårds bagarstugubyggnad. Skolgången var oregelbunden, endast någon termin varje år och helt inställd nödåret 1867. Då skolan därefter begynte var den ambulerande mellan gårdarna Nypereish, Gammelpereish, Nykäll och Gammelkäll med fler. Lärare var Hellström. Monitörsystemet användes. Det vill säga att de äldre barnen fick lära de yngre. Byns första skolbyggnad byggdes strax efter nödåret 1867 för skänkta medel. Byggchef var ”Brännlandsfärn”.

(Redaktörens anmärkning: Skolan brann 1913 varpå en ny byggdes av privata intressenter på samma plats. Numera fungerar byggnaden som Avans Föreningshus. ”Brännlandsfärn” är Isak Olof Nordström född 1832, mest kallad ”Ollfärn”).

DET HÄR ÄR HARALDS BÄSTE VÄN

Anna-Greta Hofvenstam Lindgren, född Andersson 1945

Mitt första möte med Avans skola var i lägenheten uppepå där min lekkamrat Harriet bodde. Hennes föräldrar hette Elma och Folke Lundberg och hade också två små söner, Hardy och Roger. Under deras lägenhet vid norra gaveln fanns distriktssköterskans mottagning. Harriet fick sitta framför en sollampa där varje vecka för att hon hade varit lite klen. Det lät spännande, nästan farligt. Syster Laina, syster Signe och syster Ingrid hette sjuksköterskorna i tur och ordning. Syster Laina blev förargad på mig en gång. Hon skulle komma hem en eftermiddag och ge Inger och mig en stelkrampsspruta, när jag var i sexårsåldern. Jag gick omkring och skröt över detta halva dagen. Men när hon kom var jag som bortblåst. De hittade mig på bortersta magasinets vind så småningom, men det tog lite tid.

Nästa minne är söndagsskolan. Var nog inte mer än fem år gammal när jag fick följa med storasyster dit. Den låg i småskolans klassrum. Lärare var Ester Lindström och Andrea Hammargren som turades om varannan söndag. Jag minns berättelserna som illustrerades på en blå flanellograf. Vi satt som klistrade. Ibland gled bilderna lite på sned, det störde mig. Men på den tiden satt man tyst. Frågade inte, även om man tyckte att den fattiga änkan såg ut precis som kvinnan vid brunnen hade gjort söndagen innan. Vi älskade våra fröknar. De kunde berätta så att det blev spännande. Jag kunde aldrig glömma den fattiga änkan som gav allt hon hade. Hon har gett mig lite dåligt samvete hela livet.

Jag har ett alldeles bestämt minne av att Ester Lindström i småskolan lärde oss att sätta ut komma mellan satser. Vi kan inte ha varit äldre än åtta nio, för det måste ju ha varit i årskurs två. Och jag förstod. Tant Ester var lugn i alla situationer. Hon hade humor. Det gick så lätt att lära sig allt. Vi gjorde traditionella saker, inte mycket nyheter kanske. När vi kom tillbaka i årskurs fem i textilslöjd, fick vi lyssna på Lis Asklunds frågeprogram i radion. Det var en avspänd miljö. Tant Ester som var förkyld ibland, förvarade en näsduk i tröjärmen och man kände en doft av Jukon-salva när man bad om hjälp. Vi hade gått trean och fyran i Bälinge och haft Nanny Lundström i en slöjd, som varit betydligt strängare. Där var det tuffa instruktioner, speciellt i stickning. Här var det lugnt och hemvant.

Harald Östling hade vi i femsexan. Han var mycket strikt. Det jag minns mest är geografielektionerna. Alltid samma statistiska ritningar över folkmängd och folktäthet. Rita en kvadrat på rutigt papper. I en del kvadrater var det många prickar att få in, i andra var det glest. Man jämförde alltid med Sverige. I Holland bodde de tätare än hos oss. Jag minns att han bjöd på apelsiner första april, som var hans födelsedag. Vi blev inte så hemskt glada. Och han hade ett enda skämt: "Långa och smala de äro så rara. Korta och tjocka, Gu bevarer sig för tocka!" Det kom när vi tränade välskrivning. Vi var så ovana så vi kom oss inte för att skratta. En gång hade fått i uppgift att skriva om dikten Sven Duva till prosa. Det var en rätt självklar och lätt uppgift tyckte jag och blev oerhört förvånad när han satt betyget stort A. Fast glad förstås.

Harald praktiserade stundom skolaga i form av örfilar. Det drabbade endast pojkar. Han använde sig också av skamvrå. Ibland hände det att en stor skolpojke fick komma upp till småskolan och stå i ett hörn. Några år senare när jag avancerat till femsexan och de själva gått ut skolan och vuxit en del, kom Arne Pettersson och Sven-Arne Sundström en rast för att spöa upp magistern. Vi såg dem närma sig och stor spänning uppstod. När de kom fram till skoltrappan kom Ester Lindström ut och mötte dem. Hon talade lågmält med dem en stund och de vände tyst om och gick hemåt. Hennes lugn hade rätt upp situationen.

Harald Östling var pappas schackkompis. Han kom ibland på söndagskvällar till oss och de satt vid salsbordet och spelade. Mamma bjöd på te och smörgåsar. Farbror Harald hade magsår, så han drack inte kaffe. Men han gnolade och skrattade och mådde bra där vid schackbordet. Så annorlunda han lät! Han mådde bra på sommaren också, när han fick odla i sitt växthus och trädgården. Alex Anderssons affär försågs med fräscha ortens gurkor och jordgubbar. Jag hörde ibland och förstod att han var mycket trött på sitt arbete. När han äntligen fick pension såg vi en dag flaggan på halv stång. Det hade bara gått ett par månader. På begravningen presenterade tant Maja pappa för prästen. Hon sa en sak som fick honom att bli mycket beklämd: "Det här var Haralds bästa vän."

Det hade han inte förstått.

DET VAR ROLIGT HELA TIDEN

Anna-Lisa Isaxson född Sundström 1932

Man kan säga att Anna-Lisa är född och uppväxt i "Fabriciusland". Området i Avan som kallas Kläppen var tidigare bebyggt med soldattorp. Anna-Lisas morfar Petter Fabricius byggde 1895 mitt på backkrönet det stora tvåvåningshuset, som nu är rött, men med vit som ursprunglig färg. Huset togs med tiden över av Anna-Lisas mamma Elisabet. Hon gifte sig med murarmästare Nils Sundström, som var bördig från Norra Gäddvik, men sedan hade flyttat till Rutvik. Nils var också bosatt några år från 1923 och framåt i Chicago. Paret hade förutom Anna-Lisa två pojkar, Per och Bengt.

- Jag var inbäddad av hus bebodda av släktingar berättar Anna-Lisa:

- ⌘ Närmaste granne var min morbror Sigurd Fabricius (nu Hagman/Fredriksson)
- ⌘ Min moster Maja var gift med Harald Östling (Joel Karlsson/Lotta Asker)
- ⌘ Morbror John hade (gammel)Kall (Mats Farbicius)
- ⌘ Morfars syster Johanna gifte sig med Herman Petterson i Nyperers (Kastberg)
- ⌘ Rakt över på andra sidan byvägen bodde Nils Petter Forsberg, som var kusin med min morfar. Forsberg hade bytt namn från Fabricius, fast senare generationer återgick till det ursprungliga namnet. Åke bor nu i det huset. Henrik Fabricius (Stenelund) och Rubert Fabricius i Nykall (Per Stenelund) var bröder och släkt med oss på litet längre håll, tremänningar med min mamma.

Anna-Lisa började skolan när andra världskriget bröt ut. Militären hade rekvirerat övervåningen i det nya skolhuset, där småskolan höll till och den hade flyttats just till Petter Fabricius stora hus.

- Jag hade nära till skolan, det var bara att springa uppför trappan till övervåningen där salen fungerade som skollokal, berättar Anna-Lisa. I ettan och tvåan hade jag Rosa Holmkvist som lärare. Sedan fick vi flytta till nya skolan där Ester Lindström blev min lärare i trean och fyran och i klass fem till sju var det Harald Östling, men under en tid också Siri Åström. Kanske Östlingen var inkallad till militären. Jag hade inga bekymmer med någon av lärarna, de var alla bra.

På frågan om det var något som hon tyckte var extra roligt under skolåren svarar Anna-Lisa att det var roligt hela tiden.

- I min klass gick Rut Engelmark från Lövnäset, Ingrid Johansson från Lillbacken och Ingegärd Sundström från Stenudden. Bland pojkarna fanns Brage Bokvist från Lövnäset, Bo Lundberg från Ängel (senare Norra Sunderbyn), Göran Ahlkvist från Bränslan, Roland Andersson från Sandnäset, Olle Nilsson från Brännbacken (skogen mellan Stenudden och Sandnäset) samt Göran Ölund som bodde ovanför kvarnen vid Åkerbäcken. Det var bara Göran och jag som bodde i byakärnan. Normalt gick man hem och åt på frukostrasten, men de som bodde längre bort tog mat med sig, oftast mjölk och smörgåsar, så de blev kvar under den långa rasten och vi fick gott om tid att leka. Pojkarna lekte för sig och vi flickor höll oss också för oss själva med våra lekar. En rolig sysselsättning på vintern var att åka på spark ned mot älven. När vi kom till nya skolan behövde vi inte ta med oss mat. Det fanns matbispisning som sköttes av Janihanscha-fröknarna Amanda och Signe (Johansson).

Efter att jag hade gått ut sista klassen gick jag fortsättningsskola med köksutbildning i ett halvår. Lärarinnan hette Hanna Hornberg, hon var gift med den mycket kände folkskolläraren och hembygdsforskaren Helmer Hornberg från Alvik. Utbildningen hölls i Avanskolans matbispisning. In på 70-talet kom jag faktiskt att arbeta där några år.

Under kriget var det mycket folk i byn, berättar Anna-Lisa, och de var ofta inkvarterade i husen, bland annat hade Östling folk som bodde på övervåningen. Dels var det militärer och så var det sådana som byggde flygfältet i Unbyn.

I slutet av kriget, hösten 1944, kom det 11 finska flyktingkvinnor med 70 kor till byn och även 4 karlar med 4 hästar och ett föl. De placerades ut på olika gårdar där det fanns plats. Vi hade utrymme i stallet för hästarna, men karlarna bodde på annat håll, på övervåningen hos Alsterlunds. Kor placerades bland annat hos Rubert Fabricius och Forsbergs. De hade båda den gamla ladugården kvar och därmed plats. Rubert tog emot ett tiotal kor med två skötare, Elly och Maja Lisa. Forsbergs härbärgerade 6 kor med en skötare som hette Liisa. Skötarna bodde i PelPers (Hagvid Markström). I juli 1945 återvände flyktingarna hem. Tiden för andra världskriget var händelserika år i Avans historia.

MED BÖRJAN I BÄLINGE OCH SLUTET I AVAN

Staffan Jakobsson, Bälinge, född 1941

Mitt allra första minne från skolans värld har jag från 1947, ett år innan jag började skolan. Min äldre syster Solweig gick redan i skolan och jag hade blivit lovad att få följa med henne. Jag hade hört att det var viktigt att vara välkammad, därför tog jag med mig en kam som jag använde flitigt under lektionerna. Till slut tyckte lärarinnan (Nanny Lundström) att jag var tillräckligt välkammad, så jag kunde stoppa ned kammen i fickan. En annan sak som jag hade för mig, var att på rasten skulle man springa omkring och skrika, vilket jag också gjorde tills storskolas lärare, Erik Bergman, frågade varför i hela världen jag skrek så mycket. På avstånd hörde man ju hur det lät på skolgården, då barnen hade rast, så jag hade fått för mig, att det gällde att väsnas så mycket som möjligt.

Året därpå började jag skolan på riktigt, i småskolan. 1:an och 2:an höll till i en sal och storskolan (3:an-7:an) i den andra skolsalen. Varje morgon var det uppställning på led vid dörren till lektionssalen. Lärarinnan öppnade dörren och alla barnen gick till sina skolbänkar och sen sa lärarinnan "sitt ned". Därefter följde en kort morgonbön. Sen började lektionen med att lära sig bokstäverna, som man redan kunde och jag minns att jag tyckte att lektionerna var väldigt långa, men det fanns ljusglimtar. En sådan var en gång då klass 2 övade sånger inför en julfest. Barnen skulle sjunga "Dotter Sion fröjda dig", en sång som jag inte kunde, men då jag sneglade över axeln på Folke Larsson, som stod framför mig, upptäckte jag att jag kunde följa med i texten, fastän att jag inte kunde sången. Detta gav mig en lyckokänsla som jag kommer ihåg än i dag.

Skolmaten serverades i ett litet hus en bit från skolan. Maten lagades i samma rum som vi åt i. Kokerskan Agata Eriksson fick elda ordentligt i vedspisen, därför var det alltid väldigt varmt i det lilla rummet. Då dörren öppnades möttes man av en blandning av vattenånga och matos. Där fanns ett väldigt litet rum innanför köket, dit fick alla som verkade lite bleka och glåmiga gå för att få en klunk fiskleverolja som serverades i gamla äggkoppar. Jag hörde alltid till dom glåmiga, man höll andan och svalde.

Sen ställde sig alla barnen bakom var sin stol vid bordet, lärarinnan bad Gud välsigna maten, sen satte man sig och började äta. Vad jag minns tyckte man

alltid att maten var god, utom två rätter. Sagogrynssoppa och korngrynssoppa med plommon och aprikoser. Något år tidigare hade jag efter en prästmiddag hemma hos oss haft en orgie i fruktsavarinätning, vilket gjorde att jag inte kunde äta söta soppor eller tårta under många år. En tröst i bedrövelsen var att till soppan serverades knäckebrödsörgåsar med 0,2 mm kaviar på, man fick mixa det så gott det gick, för att lämna mat var helt otänkbart. Då alla ätit klart tackade lärarinnan Gud och även kokerskan för maten och vi fick leka ute en stund tills rasten var slut.

Storpojckarna spelade ofta fotboll med en boll som genom att den blöttes ned på rasterna blivit nästan dubbelt så stor som en normal fotboll. Vi småkillar fick inte vara med, men stå i mål fick man om man tordes. Vi var två som tordes, jag och Hardy Wallin. Ingvar Fredriksson gick i sjuan och var känd för att skjuta riktiga kanonskott, vilket jag fick känna på en gång då han på kort håll sköt en riktig "kanon" mitt i målet. Där stod jag, tog bollen och följde med in i målet, vilket gladdade storpojckarna, men gav mig ont i magen resten av dagen. På vintern byggde vi fästningar och vid blidväder var det snöbollskrig. Våren var det spela kula för pojckarna och flickorna "humpade boll", man hade olika "humpprogram", lättare eller svårare. Bollen skulle studsas mot en vägg och fångas på ett visst sätt, man fick aldrig tappa bollen, då var det kört. De duktigaste "humporna" kunde hoppa upp och låta bollen passera mellan benen och fånga den bakom ryggen. Storpojckarna höll koll på "humpningen" för att få se en skymt av flickornas strumpeband och underbyxor.

Vår lärarinna var en äldre prydlig dam som alltid hade en stickad kofta på sig. Längst ner i tröjarmen hade hon en näsduk instoppad, den åkte ut och in då och då. Vi trodde att det berodde på bacillskräck.

På väggen i omklädningsrummet hängde en tavla med texten "Du skall icke svärja – att svärja är bevis på bristande kultur och bildning". Här fanns också en vattenautomat bestående av en koppartank som fylldes med vatten. Under tanken fanns ett rör som var bockat uppåt med en ventil i änden. Då man tryckte på ventilen kom en stråle vatten, då gällde det att ha munnen på rätt ställe. På koppartanken fanns en emaljerad skylt med texten "Drickautomaten Hygien".

Med hygienen var det si och så då ett gäng törstiga fotbollsspelare stod på kö för att få i sig lite vatten innan lektionen började. Alla tryckte på ventilen och sög på munstycket på ventilen för att få i sig mesta möjliga vatten.

I storskolan regerade Erik Bergman. Han undervisade alla klasserna från 3:an till 7:an, allt från gymnastik till slöjd. Slöjdsalen på övre våningen var kall i vanliga fall, den enda värmekälla som fanns var en stor järnspis. På spisens högre sida fanns en stor trälåda som var full med hyvelspån och små träbitar. Intill lådan låg en trave torr björkved. Slöjdlektionerna var alltid på eftermiddagen efter de vanliga lektionerna. Den dag vi hade slöjd skulle alltid den, som var ordningsman den veckan på dagens första rast göra upp eld i vedspisen. Med hyvelspån och torr ved var det svårt att misslyckas med detta, alla var ju också vana att handskas med eld annars hade ju lätt hela skolan kunnat fatta eld. Slöjdsterna var förutbestämda. Man fick börja med en skärbräda, sedan var det en ljusstake. "Urakaipa" kallades en modell av en stenåldersman ur en urholkad trädstam med ett ljuster högst upp. Man började med en 30 cm lång stump från en 2x2 tum. Den skulle urholkas till en modell av detta stenåldersflytetyg. Mitt tålamod var i minsta laget för denna prövning, så jag ansåg ganska snart att den dög och visade upp alstret för Bergman, som inte blev vidare imponerad. "Du skulle säkert bli bra på att bygga stora hus, men du begriper inte skönheten i den böjda linjen". Både fören och aktern var för kantig och tvär. Jag fattade detta och efter ett par slöjdlektioner till hade jag en formfulländad båt med en stenåldersman, utsågad ur faner med en lövsåg, och ett ljuster tillverkat av en bambuflisa från en avbruten skidstav. Den långa smala bambuflisan splitsades upp till tre taggar längst ned. Taggarna hölls på plats av en "surning" med björntråd. Birger Nordström var en av de duktigaste slöjdarna, som vuxen orgelbyggare på Grönlunds. En annan som var häändig var Sven-Olov Spegel, han blev helikoptermekaniker med hela världen som arbetsfält. På fritiden byggde han en stor segelbåt, "Der Spiegel", som han seglade runt Europa med.

Jag kommer ihåg en episod från slöjdsalen, där man var två om varje hyvelbänk. Birger Nordström delade hyvelbänk med en måttligt begåvad "snickare" och hade problem med koncentrationen på sitt eget. Han ondgjorde sig över sin fumliga bänkkamrat. Till slut tog han sågen och började såga av hyvelbänken på mitten, för att få en egen bänk. Bergman fick syn på tilltaget och avstyrde det hela.

Efter klass 4 delades undervisningen så att 5:an, 6:an och 7:an fick gå i Avaskolan och 4:an i Avan fick gå skolan i Bälinge. Slöjden hade vi i Bälinge hela tiden.

Som lärare i andra ämnen var Erik Bergman som många andra lärare vid denna tid, begåvade elever favoriserades och de som hade det lite svårare fick inte alltid den hjälp de hade behövt. En sak jag kommer ihåg var att då vi skulle få tillbaka skrivningen eller provräkningen valde han alltid någon riktigt dålig sådan och gjorde sig rolig över felskrivningar inför klassen. Vi hade en geografiskrivning om Färöarna och en av flickorna hade väl slarvat med läxorna. Frågan gällde vad man kallade folket på Färöarna och vilken huvudnäring dessa hade. Flickan svarade: "Folket på Färöarna kallas vulkaner och deras huvudnäring är havre". Detta lästes upp för klassen och alla skrattade utom hon som svarat. Sådana episoder hände av och till. Bergman hade ett hetsigt humör, det gick åt en och annan pekpinne då han drämde den i bänken så att flisorna rök.

Vintertid fick vi ofta åka skidor på gymnastiklektionerna. Alla elever var inte ägare till några skidor, därför fanns det några par skidor i skolans uthus, som man kunde låna. En vacker vårvinterdag gjorde vi en utflykt till Tomholmen. Det var skarföre så det gick bra att åka. Tomholmens södra strand stupade brant ned mot älven. Efter att vi åkt omkring ett tag uppe på holmen, åkte ett gäng nedför den branta delen mot älven. Först åkte en kille som hette Jan-Erik, han var fosterbarn i en familj i byn, men han kom uppifrån landet. Han var en hejare på skidor och gjorde en tvär sväng mellan två tallar. Efter honom åkte Bengt Olofsson från Avan, men det gick inte lika bra. Han fick skidorna på ena sidan tallen och kroppen på den andra sidan. Vi såg på en gång att han hade brutit ett ben. Som tur var hade magistern en del snören i sin ryggsäck så vi tillverkade en kälke av två par skidor, på skidorna en bädd av granris och ovanpå några jackor. Bengt hade naturligtvis väldigt ont men färden tillbaka till skolan tog inte så lång stund. Jag vill minnas att Bergman skjutsade Bengt till lasarettet i Luleå i sin Volkswagen.

Året efter började jag i Avans skola.

Skolskjutsen sköttes av Sven-Erik Sundström och hans "Volvosugga". Alla Bälinges elever fick själva ta sig till Bälingskolan, som var "hållplatsen".

Längsta vägen hade Nordströmspojarna Birger, Börje, Per och Stig, kanske 2,5 km enkel väg. Hur många ungar som ryms i en Volvosugga vet jag inte, men det var bara att packa in tills alla var med. Någon enstaka gång hände det att Sven-Eriks bror Per-Erik körde, då var det kul, han gjorde rivstarter, rökte alltid pipa och skojade med oss ungar. Per-Erik hade alltid samma fart på raksträckorna, 105 km /tim, det var mycket fortare än då Sven-Erik körde. Ibland hände det att det började knaka och låta i motorn, då svor Per-Erik, tvärbromsade, öppnade motorhuven och knackade på någonting med en bakvänd gammal fil, sen gick motorn bra igen.

BETYGET VAR BLANKT

Anne-Mari Lindbäck, född Ekström 1940

När jag kom hem efter skolavslutningen i ettan, tog jag med en viss spänning fram betygsboken för att se vilka omdömen jag hade fått. Men sidan var blank, fröken hade glömt att skriva in vitsorden! Eftersom vi bodde nedanför skolan vid älven och fröken, Ester Lindström, bodde ovanför skolan vid byavägen, så var det inte så långt att skutta upp till henne, så att hon kunde föra in de bokstäver hon ansåg att jag hade gjort mig förtjänt av. Stort A i ordning och uppförande var förstas givna, inte bara för mig utan för i stort sett alla. Vi hade respekt för våra lärare.

Det var faktiskt bara sex elever som började i ettan 1947, förutom jag själv var det Elsa Johansson från JohanArons i Lillbacken, Gunnel Sandström från Bränslan, Kjell Johansson från Höbäcken samt Arne Petterson och Kjell Nordström som båda bodde i byakärnan. Kjell var född 1941, men fick börja skolan ett år tidigare än normalt. Vi hade klassrummet på skolans övervåning tillsammans med tvåorna, som var litet fler än vi, men de var inte precis frågan om någon "överbeläggning".

När jag kom upp i trean delade vi sal med fyror på skolans nedre plan. Det första året var fru Hellström lärare och i fyran Ingeborg Sundkvist från Bergnäset. Hennes skolväg var inte av det lättare slaget. Det började med cykel ned till färjan i Bergnäset och sedan vidare till järnvägsstationen i Luleå. Därefter tog hon tåget till Norra Sunderbyn, där hon hade en annan cykel stående för att kunna ta sig till färjan och över till Avan och skolan. Och så blev det efter skoldagens slut samma väg hemåt åt andra hållet. En ganska

osannolik historia i nutida dagar.

Klasserna 5-6-7 gick tillsammans med Harald Östling som lärare. Där tillkom också elever från Bälinge och Alviksträsk. Trevlig, de åren, var julfesten på trettondagen med sketcher och uppträdanden. Lucia firades också i skolan och någon gång var det jag som gick i täten med ljuskronan. För övrigt hade Husmorsföreningen också Luciafirande. Vi besökte de gamla i byn för att lussa och tanterna i föreningen hade med sig kaffe och doppa. Det var ett trevligt och behjärtansvärt initiativ, som berörde och glädde oss barn, kvinnorna i Husmodersföreningen och framför allt de äldsta i byn. Då byn är långsträckt, körde Sven-Erik Sundström oss runt med skoltaxin.

Under sommarloven behövde jag inte hjälpa till så mycket med arbete vid slåttern. Pappa fick alltid hjälp av farbror Henry. Han var slöjdlärare och ledig under somrarna. Mest var jag tillsammans med Bibbi Sundström från Lars Jakubs och min kusin Inger Andersson, vars föräldrar drev den ena av byns två diverseaffärer. Vi lekte allahanda lekar och badade ofta i älven. När jag blev litet äldre roade jag mig med att (nästan) förfrysa fötterna vid hockeyrinken nere vid färjstället. Avan hade såväl ett bra seniorlag som juniorlag, värda att heja på. Något som också etsat sig fast i mitt minne är mitt första biobesök. Det måste ha varit i början av 50-talet, när jag fick följa med pappa till Luleå för att se en film av Arne Sucksdorff, som handlade om djur.

Skoltiden som sådan är kanske inte så mycket att orda om. Det var ju en självklarhet att gå i skolan. Det var förstås tryggt att gå skola i sin egen by, där man kände alla elever. Men visst fanns det mobbing, alla elever hade det kanske inte så lätt. Min egen skolgång kom att bli lång. Efter sju år i Avan blev det fyra års realskola i Boden och därefter något år vid Grahns lantbruksskola, men där började jag inse att det var sjukvården som lockade. Efter tre års utbildning vid Röda Korsets sjuksköterskeskola i Boden med examen den 15 juni 1963 kom jag ut i tjänst. 1980 gjorde jag en fortsatt utbildning till distriktssköterska.

Numer nöjer jag mig att, vid behov, vårda mig själv och min man Gerhard. Vi är nyinflyttade i ett hus i Avan, som står bara ett par hundra meter ovanför mitt födelsehem. Min bror Bernt bor där nu. Vår bostad ligger också precis intill den plats där skolan en gång låg när jag gick där. Nu är den ju riven och sedan 25 år sedan ersatt med en ny skolbyggnad som står litet längre upp på samma område.

HÖFTER FÄST

Karin Lindström, född Lundmark 1924

Intervju gjord av Karins dotter Lisbeth

Karin är född, uppväxt och bor fortfarande i Brännlandet. Det fanns sju gårdar i byadelen, vår och så pappa Johans bror Algots gård, som låg ovanför. På sidan mot byn huserade "Ollfärn", den snälle Isac Olof Nordström, och tvärs över vägen Inre-Markströms som sköttes av fyra syskon, August, Ludvig, Elin och Sigurd. Därtill fanns tre Fjällströmmsgårdar litet längre upp på vår sida av vägen. En av familjerna hade bytt namn till Widgrens och där bodde Karins bästa kamrat Louise. Familjerna i alla gårdar utom Ollgården hade anknytning till Sjulsmark.

Karin berättar att har gått i folkskola i Avan från 1931 och under sex års tid. I klassen var det bara två flickor, Karin och så Maj Lind. Maj minns hon som duktig på att teckna. Hon kunde rita tomtar och troll och djur. Ja, egentligen var Maj duktig på allt, säger Karin. Några av pojkarna i klassen var Per-Erik Sundström, Aumar Markström och Olle Fabricius.

Sina fem första år gick Karin i Föreningshuset i Avan, som låg mitt i byn. Sista året gick hon, som hon uttrycker det, i den "gamla skolan" i Avan. Denna skola är nu riven och ersatt av en ny skola och förskola. Karins fröken hette Rosa Holmqvist under skolår 1 och 2, därefter hade hon magister Harald Östling. Skolformen var en så kallad B-form där skolår 1 och 2 gick tillsammans. Karin berättar att det kunde vara så att årskurs 3-6 gick i samma klass. Under alla år gick hon i skola på lördagar.

Efter avslutade skolgång vidtog Fortsättningsskola några månader. Där fick de lära sig hur det fungerade i samhället. Hon gick också i Skolkök, som hölls i källaren i "nya skolan". Eleverna fick lära sig laga mat, duka, baka och servera.

Karin berättar vidare att skollunchen bestod av ett par smörgåsar med ost som pålägg och en flaska mjölk. Hon mindes också att på vintern när det var riktigt kallt var mjölken ofta frusen.

Karin hade ingen gymnastik när hon gick skola i föreningshuset utan de fick ställa sig upp mellan bänkarna och göra vad hon kallade "höfter fäst". I nya skolan hade de däremot gymnastiksal. Den var utrustad med ribbstolar,

bommar och plintar. Karin ryckte att det var roligt med gymnastik. Ute spelade de korgboll, det som vi idag kallar basket (de långa valdes först). Eleverna fick plantera björkar runt hela skolgården och ta ansvar för och sköta var sin. "Karins björk" låg mot JaniHansch. Nu finns ingen björk kvar, de sista togs bort för några år sedan. Dessa björkar blev en inramning till fotbollsplanen, som också gav möjlighet till friidrott.

Jag frågar Karin hur de var klädda i skolan. Hon berättar att de hade hemstickade strumpor på sig och näbbskor på fötterna. Karins far, Johan Lundmark, torkade och värmdes skohöet som skulle sättas i kängorna. På våren fick de ha på sig så kallade smärtingsskor. De var gjorda av smärtingstyg (litet som segelduk) och hade tunn sula. Innan sommaren var slut var skorna utnötta och tårna kikade fram. Det var för flickor inte fråga om att ha långbyxor ens på vintern på den tiden, menar Karin.

Att gå fram till orgeln och sjunga inför klassen upplevde Karin som mycket ångestfyllt. Genom alla år hade hon samma repertoar vid uppsjungningen. Det var "litet bo jag sätta vill...". Hon hade C i sång förutom sista skolåret, då hon fick B.

Till skolan slog Karin följe med Elsa Engelmark. Så var det varje dag, berättar hon och fortsätter. Då hade Elsa redan gått en kilometer. Karin minns att det var en frusen Elsa hon mötte på mornarna. Karin var född i februari. Elsa och Louise Wigren (nu Nordström) var födda samma år som Karin, men i slutet av året. Detta gjorde att de inte fick gå i samma klass berättar Karin. Föräldrarna hade rätten att besluta i den frågan.

Jag frågar Karin om det var vanligt att pojkarna och flickorna lekte med varandra. Jag har inget minne av att flickorna lekte med pojkarna, säger hon då och fortsätter. Men jag har heller inget minne av att vi blev retade av pojkarna eller att vi var rädda för dem, det var nog bara så att det inte blev av.

Jag frågar vad hon minns om rasterna och då berättar hon att de brukade spela kula och hoppa rep. De hade "långrep" och brukade också "humpa" boll mot väggen med program av olika svårighetsgrad. Varje år fick hon en ny boll av sin morfar Albert Nordström.

Karin tyckte att geometri var det roligaste ämnet i skolan. Hon tyckte också att geografi var roligt, att få läsa om svenska älvar och städer. Att ta ut satsdelar, som de fick göra i svenska, tyckte hon var svårt. Hon kunde adjektiv, subjekt och predikat, men annat kändes svårt.

Eleverna gjorde ibland utflykter. Det kunde vara till skolan på Norra Sunderbyn, dit de gick och någon gång till Luleå, dit de åkte med buss. Där besökte de Norrbottens Kuriren, Producentföreningen och Skeppsbrokällaren, som drevs av Hilda Sundkvist från Avan.

Karin kom att ta över bondgården och gifte sig med Erik Lindström från Unbyn. Han arbetade på Järnverket och var med och skötte gården på "skoft". I yngre dagar arbetade Karin extra på telefonstationen i Södra Sunderbyn. De hade många abonnenter och till och med öppet natteid. Det var roligt. Under kriget serverade hon också på kafé i Avan; Hälls och Nyperersa-flickornas.

VI LÄRDE OSS RÄKNA MED X

Sten Lundberg, född 1928

Enligt ett pressklipp från mitten av 50-talet, som finns bevarat i klubblokalen, "spelade Sten Lundberg 4-4 mot Kiruna AIF". Sten säger själv att Avan ju faktiskt gjorde fyra mål, men faktum kvarstår; Sten var en mycket skicklig ishockeymålvakt. Men Avan hade också som helhet ett mycket bra lag. En extra krydda var att Garvis Määttä spelade i motståndarlaget, han som några år senare gjorde det avgörande målet i VM-finalen mot Sovjet (1957). (Saxat ur AV och AN)

Men under Stens skolår hade idrotten inte kommit in i hans liv. Det fanns inte tid för det. Det var ett slitsamt arbete att klara en bondgårds försörjning och alla tvingades från barnsben delta i gårdens arbete. Samtidigt var det en orolig tid, som kom att utlösa andra världskriget.

Sten berättar: Jag började i första klass 1935 och gick första terminen i den gamla skolan, som låg i Föreningshuset. Men vid nyåret 1936 stod det nya skolhuset klart och vi kunde flytta in i de nya lokalerna. Rosa Holmkvist var lärare i ettan och tvåan och vi var faktiskt bara fem barn i den årskullen. Per-Olov Lundberg, Stig Sandström, K-G Ahlkvist och jag samt Maj-Britt Ruuth från

garveriet, men den familjen flyttade 1939 till gården Lässjas i Unbyn.

Vi var den andra årgången som fick sju års skolgång i stället för sex år och efter småskolan hade vi Harald Östling som lärare, även om beredskapsinkallningarna när kriget brutit ut gjorde att vi tidvis hade en mängd andra lärare. Även om vi bara var fyra i vår klass, så var det 16 i klassen över och jag tror att det var 16 också i klassen under. Det kom många barn från Sandnässkolan, som stängdes efter vårterminen 1936, och där hade man intagning bara vart annat år. Därav det stora antalet barn.

Vår klass tillhörde de första som fick lära sig att räkna med x, men Östlingen hade litet svårt att förklara. Per-Olov, som var mycket begåvad, gjorde då ett exempel att utgå ifrån, fast det resulterade bara i att han fick sänkt betyg.

I det nya skolhuset var allt nytt, men i småskolan hade vi dubbelbänkar, förmodligen medtagna från den gamla. Vi fick också ta med oss tallrikar hemifrån till barnbespisningen, sådana fanns inte.

Mina syskon, Stig -25 och Clary -34, och jag hade nära till skolan. Vårt hus låg intill Alex Anderssons Diversehandel. Farfar och hans svåger Ström från Stenudden (delägare bara en kortare tid) ropade runt 1910 in jordbruksfastigheten på auktion efter Gustav Sundströms konkurs. Skiftet var inte bredare än att huset och ladugården fick plats, men var å andra sidan 1,5 km långt, över bäcken och upp mot skogen vid Hultet. Min pappa Alfred och mamma Tyra (från Bjässmora, men med rötter i Gäddvik) tog sedan över och 1957 övertog jag ägarskapet. Från början stod där en Norrbottensgård, men samma år som jag började skolan byggde farfar och Alvar Forsberg ett nytt hus, det som nu Gun-Britt och jag fortfarande bor i.

För att runda av med idrotten, som varit ett av mina stora intressen, så började jag som 18-åring i Avans bandylag och spelade som halvback. Avan hade ett bra bandylag och under julhelgen 1951 gick laget ända till semifinal i DM. Efter att vi hade slagit Kalix-Triangeln med 3-0 skrev den kände sportjournalisten "Tvåbe" (Bengt Burman) i NSD "Dagens julros till Avans SK som övertygande slog ut Kalix-Tringeln ur DM, Kalixlaget som tidigare vunnit alla sina seriematcher". I semifinalen förlorade vi sedan med 2-4 mot Karlsborg. Jämfört med att skotta upp en bana på älven var Karlsborgs bana med spolat varmvatten från bruket en dröm att spela på. 1954 och 1955, som många gånger tidigare, blev vi Nederlulemästare, men sedan lades bandyn ned. Först

därefter började jag med ishockey. Avan hade dåligt med målvakter och Per Sundström tyckte att jag som hade bra bollsinne skulle testa. Vi tränade varje kväll mer eller mindre i hemlighet och det utföll till belåtenhet.

FINSK I SVERIGE – SVENSK I FINLAND

Pentti Makkonen 1935 – 2014

Berättat för Jan-Erik Nordström 2008

Pentti Makkonen skickades som barn till Avan två gånger undan kriget i Finland och han kom sedan att stanna i byn för gott.

Pentti har berättat att han är född långt in i Karelen, faktiskt på norra sidan av Ladoga. Till midsommar 1941 bröt fortsättningskriget mot ryssarna ut och året efter kom en order om att barn skulle skickas till Sverige.

-En dag stod jag som sjuåring med min femårige bror Leo på Bodens station med en lapp med våra namn om halsen. Ruben och Mia Nilsson från Tälltjärn hade skickat den tonåriga dottern Maj att hämta en flicka, men det fanns inga flickor kvar, så det fick bli en pojke, eller rättare sagt två. Ruben och Mia var mycket snälla, fortsätter Pentti. Ganska snart började pojkarna förstå och tala litet svenska och Pentti, som hade åldern inne, fick börja skolan.

Men 1944 kom order om att de finska barnen skulle tillbaka till sitt hemland. Det var en hård tid, sa Pentti, han hade glömt nästan all finska och fick det jobbigt på alla vis i skolan.

När så det tredje kriget kom, fortsättningskriget, när tyskarna skulle köras ur landet blev det åter en flyktväg och Pentti ville tillbaka. Än en gång kom han till Avan och Tälltjärn och sedan blev han kvar för gott.

-Jag hade lärt mig mjölka vid 6 års ålder och det hände att jag "gjorde lagårn" på morgonen innan jag gick de flera kilometrarna till skolan. Men skolgången var inte heller problemfri här i Sverige, även om jag kunde språket. Toleransen mot de som talade på annat vis än byabarnen var låg och det hände att jag blev tvungen att freda mig med knytnävarna.

Jag själv (Jan-Erik) gick ettan i Avan och när vi skulle lyssna på skolradio fick vi gå ned till de äldre klasserna. Där fick jag alltid sitta med Pentti i hans bänk. Det

kändes väldigt tryggt att känna någon av de äldre pojkarna, inte minst på rasterna. Men, om sanningen skall fram, så hade förstås Pentti 65 år senare inget minne av detta. Men likfullt utgjorde han för mig då en trygghet.

Pentti kom att bli en trevlig, arbetsam och hjälpsam avabo. Han var en anpassningsbar människa och när det gäller hans språk som vuxen kunde man inte spåra hans finska ursprung, svårigheterna som barn till trots.

HONOM SKALL JAG GIFTA MIG MED

Gunvor Nordström, född Sundkvist 1921 – 2009

Gunvor har tidigare då och då berättat om sin skolgång i Avan.

-Jag gick skolan i det som nu är Föreningshuset, även om det då såg litet annorlunda ut. När man kom in låg småskolans lokal först och storskolans innanför. I småskolan hade jag Rosa Holmkvist som lärare och i de högre klasserna Harald Östling.

Rosa var snäll, men hon hade en egenhet – hon snöt sig ideligen. Hon hade en handtagspåse fylld med näsdukar. Kanske hon var allergisk för något. Vid ett tillfälle frågade hon retoriskt vad som var den viktigaste beståndsdel i Albyl. Då räckte en lång pojke upp handen och svarade acetylsalicylsyra. Då blev jag kär och tänkte honom skall jag gifta mig med. Och så blev det. Karl-Gustav Nordström och jag började följas vid 17-årsåldern och den första fredssommaren, 1945 gifte vi oss.

Det gick bra för mig i skolan i alla ämnen, kanske allra bäst på den matematiska sidan. Kalle (Karl-Gustav) kunde också alltid läxorna och han hade sin styrka i de humanistiska ämnena. Det fanns också en flicka från Engelmarks, som var mycket duktig, intelligent. De som var intresserade av skolan satt i bänkarna längst fram. De som inte var så framstående i skolan satt längst bak och de fick alltid frågan först. De kanske inte ens hade hunnit läsa sina läxor utan tvingats hjälpa till hemma. Östlingen var hård emot dessa och inte minst barnen från Bränslan.

När vi skrev uppsats fick vi först skriva med blyerts. Sedan rättade läraren och därefter fick vi skriva in med bläck och stålpena. Bläckhornet var nedsänkt i

skolbänken, där doppade man pennan och det var inte så lätt att skriva, det sprätte ibland bläck över sidorna.

Gunvors pappa dog ung i lungsjukdom, det var innan den undergörande medicinen PAS kommit. Gunvor kom att som tonåring ta över jordbruket och fick mycket beröm av byns bönder, men när hon sökte in på seminariet blev det rabalder, "Varför skall en så begåvad flicka bli lärare, hon skulle bli en mycket bra bonde".

Gunvor kom liksom K-G att bli en framsynt lärare. De arbetade båda i Boden. Hon blev med tiden rektor, men det var lång väg dit. Det var manliga lärare som fick rektorstjänsterna och då på andra grunder än intresse för pedagogik. Gunvor hade en förmåga att skriva av sig sin frustration, alltid på vers. Här kommer ett exempel då man kan anta att byråkratin höll på att bli viktigare än pedagogiken.

Det ringer i rektorns telefon, kanslisten svarar

Rektorn tyvärr ej anträffbar
sliter med fastighetsbiten
Förste studierektor är kvar
hemma hos sjuk Lasse liten
Tvåan utreder Treans funktion
ett uppdrag han fått på delegation
Trean tillfälligt utgången
tar sig en rök på balkongen

Fyran förhandlar för MBL
med fackens representanter
Femman sitter och gör en modell
av konferensvarianter
Politiskt uppdrag av någon sort
fick nummer Sex att resa bort
Sjuan i egna nischen
ritar personalfestaffischen

Åttan är ledig för kompensation
för övertid, kvalificerad
Nian går kurs i administration
Tian är indisponerad

-Förlåt då. Jag är elev
varför svarar ingen på brevet jag skrev?
-Ja här är så underbemannat
så det är rent förbannat!

JAG – OCH DEN ALLSMÄKTIGE GUDEN

Karl-Gustav Nordström, född 1921

Skolan var i det nuvarande Föreningshuset i Avan. Småskolan klasserna 1 och 2 var i lilla salen. Rosa Holmqvist var småskollärare. Hon var så besvärad av allergi, fast det ordet kände vi inte till då. Rosa hade alltid med sig en kasse med näsdukar och snöt sig ofta. Rosa var från Björnsbyn, tycks jag minnas. Hon var snäll och lågmäld och skrev mycket vackert med många krusiduller i bokstäverna. I småskolan hade vi två läseböcker, Sörgården och I Önnemo by. Båda innehöll korta berättelser om farbror Anders och hans familj, alla präktiga, rejäla människor på landet, som vi skulle indoktrineras med. Böckerna var vackra och väl illustrerade. Vi fick läsestycken i läxa.

I storskolan, årskurserna 3-6, hade vi läxor ur andra böcker, ofta ur en bok i kristendom. Mina dagar i folkskolan ramades in av gemensam bön under lärarens ledning. Läraren satte sig vid den gula orgeln, drog ut de svarta knapparna, manualerna, och prövade ljudet genom att trampa in luft i instrumentet. Sen spelade han och vi sjöng psalmen, som var dagens läxa. Det var mestadels flickorna som sjöng, medan vi pojkar mimade eller brummade med våra målbrottsröster. Orgeln kved, visslade och brummade. Därefter blev det förhör på psalmen som vi hade i läxa.

Livets väg

Vi hade en lärobok, en liten tunn bok med gula pärmar. Livets väg hette den och dess innehåll bidrog också till morgonens dysterhet. Texterna var krångliga och svårtydda. Jag var en ambitiös elev och jag lärde mig en metod för att kunna lära läxan: först lärde jag mig några rader ur boken utantill, sen ett

stycke till på samma sätt. Därefter repeterade jag stycke 1 och 2 och så fortsatte jag tills jag kunde hela läxan – utantill. När jag så blev förhörd var det som att trycka på en knapp och jag kunde rabbla upp texten i boken ur minnet. Framgångsrikt, men inte så klyftigt, jag reflekterade inte över innehållet, men blev en mästare i att rabbla upp boktexter. Möjligen var det ett sätt att lära mig många ord, som jag fick nytta av senare i livet.

Fruktan för den allsmäktige

Min inställning till religionen var fylld av fruktan. Fruktan för att Gud skulle straffa mig för att jag inte ville tro på honom och fruktan för att Gud hade makt över mamma och pappa och mina sex syskon. Jag var ofta förkyld, hade dåliga luftrör, och när jag låg sjuk bad jag till Gud att jag inte skulle drabbas av lungsoten som härjade i byn. Gud var ju Den Allsmäktige.

Prästen kom till byn

En vinterdag kom prästen från Gammelstan till byn. Han var självskriven ordförande i den tidens skolstyrelse, hade makten över skolan och inspekterade undervisningen. Samma dag höll han husförhör i byn. På det sättet hade kyrkan kontroll både över skolan och folkets i byn leverne. Prästen togs emot som gäst i någon av de större bondgårdarna.

Som barn skulle man inte vara ”onödigt” glad. Om man sjöng eller stojade på morgonen, dämpades barnen: Hån som skrätt om mårjan, fa graat innan kweln”. Livsglädje fick vi skaffa oss på annat vis: i lekar utomhus, senare, från tioårsåldern idrotten, ännu något senare i nykterhetslogen IOGT. Där kunde vi träffa flickor och pojkar. Vi lärde oss dansa och livet började leka.

TANDLÄKARBESÖKET

Jan-Erik Nordström, född 1939

Hösten 1946 började jag i ettan i Avans skola. Skolan var en tvåvåningsbyggnad med ett klassrum för småskolan på övre våningen och en gymnastiksal. Utanför klassrummet fanns ett öppet utrymme med bord och stolar. På nedre botten fanns två lektionssalar för de äldre eleverna. Skolor efter samma ritning fanns i många byar, till exempel Södra Sunderbyn och Bergnäset.

Som barn var jag mycket blyg och därtill, även i viss mån än, räddhågad. Fröken hette Ester Lindström. Hon bodde granne med skolan och hade varit lärare för

många generationer barn i Avan. Det var inte så att jag vågade tilltala henne, men hon kändes som en trygghet. Jag hade två kusiner i klassen och så min bästa kamrat Sigvard Markström. Det kändes också tryggt.

Så kom den fruktade dag då vi skulle till tandläkaren i Antnäs. Klassen stuvades ihop i Karl-Erik Sundströms taxi. Någon blev åksjuk och spydde ut genom öppen vindruta och ned över dörren. Det skulle kunna ha varit jag, men jag är inte säker. I nedförsbackarna slog Karl-Erik av tändningen för att spara bensin och på ratten satt en knapp. Det har jag ett starkt minne av. Väl framme satt vi i ett stort väntrum och där fanns ytterligare en klass från någon annan skola.

Så öppnades dörren av tandsköterskan. Det blev isande kallt i rummet och knäpp tyst. Vem skulle hon ropa upp först? Men hon sa –vem vill komma in först? En, som jag tyckte, liten ynkelig flicka sa – jag! Alla andades ut. Snart var hon klar och lekte ute på gården. Vi andra blev räddare och räddare och för oss som var kvar bland de sista blev det rena skräcken. Men de som redan varit inne hade hur roligt som helst ute på gårdsplanen. Till slut hamnade även jag i tandläkarstolen och trots att jag förmodligen aldrig tidigare sett en tandborste, så hade jag felfria tänder. Det dröjde ytterligare fem år innan jag fick det första hålet.

Men den "lilla ynkliga flickan" gav mig en lärdom för livet. Skjut inte upp obehagliga saker, som man ändå kommer tvingas att göra. Jag har inte alltid haft modet att leva upp till det mottot. Men i mitt arbetsliv har det varit en ledstjärna. När det har känts motigt har jag satt mig ned och funderat på vilken av dagens arbetsuppgifter som verkat mest obehaglig eller tråkig att utföra. Så har jag gjort den och resten av dagen har varit som en dans.

Anmärkning: Tandläkaren hette fru Vogel, hon kom från Tyskland efter kriget och var ett välkommet tillskott av utbildade personer, som det var ont om här uppe. (Nu för tiden kommer välutbildade tandläkare från Portugal). Hon föregicks av ett fruktansvärt rykte och vilken tandläkare inom skolvärlden gjorde inte det. Barn kan vara mästare på att skrämman andra (och sig själv). Huruvida fru Vogel levde upp till sitt rykte är oklart. Kanske ibland, men det sägs att hon också kunde bjuda på saft och bullar när hon var på det humöret. Fru Vogel bodde på tandklinikens övervåning och kom tragiskt nog att ta sitt liv.

HON GJORDE SKÄL FÖR NAMNET ROSA

Louise Nordström, född Widgren 1924

(ur ett arbete inom PRO Mjölkudden/Notviken 2009)

Småskolan i Avan

Vår lärarinna Rosa Holmkvist var en rundnätt snäll dam, som gjorde skäl för namnet Rosa. Ingen hade en så slät och vacker hy som hon. Hon satt framme på en upphöjd pulpet och började dagens lektioner med att plocka upp en stor handväska av mjukaste skinn, fylld till bredden med vita stora näsdukar, bland andra grejor. När lösgommen blev för besvärlig plockade hon ut löständerna och stoppade ner dem i väskan.

Rosa hade en fantastisk skrivstil. En stor bokstav, till exempel R, kunde vara fylld av vackra snirkclar. När hon skulle betygsätta sång fick vi gemensamt sjunga sånger stående i bänkraderna. Hon gick runt till var och en och lyssnade. Hon var en bra pedagog på den tiden.

Rosa var en snäll lärarinna, om någon hade gjort något ofog (alltid pojkar) blev bestraffningen kollektiv om ingen tog på sig skulden. Händerna på locket, sedan använde hon pekkäppen som verktyg. De som hade snabb reaktionsförmåga hann dra undan händerna och klarade sig.

Barn- och ungdomstid

Jag är född och uppvuxen i ett jordbrukarhem och var yngst av fyra syskon. Vi hade kor samt gris, får och höns till husbehov samt häst. Jag fick hjälpa till på gården. På lördagarna medan mamma mjölkade skulle jag knäskura det blåmålade golvet i bagarstugan. Jag fick hjälpa till på ängarna, räfsa upp från diken som pappa slagit med lie. Jag fick köra höräfsan, vara i ladorna och ta emot hö samt trampa.

Tillsammans med en kamrat var jag hos en granne och tog upp potatis från tidiga morgonen till eftermiddagen för en krona om dagen. Vi skulle få mat där, men det dröjde till den kom. Det fanns en stor hägg i närheten, så vi plockade häggbär som vi åt för att döva hungern.

Jag fick vara med om slakt av kalv, gris och höns. Hjälpa till vid kalvning, torka kalven torr med halm.

När det var skörd fick jag först göra band av halm som vi sedan band ihop kärvarna med, som sattes på en stång (skylen) för att torka. När det var torrt blev det tröskning där jag skickade in kärvarna i ett tröskverk. Hade en kniv i ena handen, skar av banden och skickade in den i tröskverket. Ett farligt jobb

för händerna, de fick inte komma för nära. Jag tyckte att det var roligt, tiggde att jag skulle få göra det.

Det var ont om pengar. Jag hade en kusin som var sömmerska. Jag fick sitta och kasta sömmar. Det fanns inte symaskin för detta. Då fick jag också smaka min första tomat, hon satte socker på, för annars skulle den inte smaka bra. Före midsommar fick man någon karamell av någon snäll tant, dem sparade för att ha någon karamell till midsommarafton. Jag fick en burk tomtebrus och ett paket kex. Det var min midsommarafton tillsammans med en kamrat som hade lekstuga, som vi var i och sov på golvet, som hennes mamma täckt med hemvävda mattor.

GYMNASTIK I VADMALSKLÄDER

Olav Nordström, född 1923

När jag gick i skolan låg den i Avans Föreningshus. Skolan byggdes redan 1868, men brann julhelgen 1913. Byns invånare byggde som privata intressenter upp huset igen och hyrde ut det till skolstyrelsen. Katedern stod mot Färjvägen och nederdelen av fönstren var vitmålade för att vi inte skulle distraheras av människor och hästar med vagn, som passerade utanför. De pojkar som gått ut skolan brukade stanna för att ställa sig på vagnen och göra lång näsa och de log litet spefullt mot oss som om vi vore fångar, instängda i skolhuset. Det var trevliga avbrott.

Läraren hette Harald Östling, "Östlingen" kallad. Varje morgon gjorde han entré med ständigt samma procedur. Han tog svepande av sig hatten, därefter galoscherna och sin paletå (ytterrock), gick fram till en dryckesfontän som hette "Hygien" och drack vatten för att slutligen sätta sig vid katedern. Efter varje rast när lektionerna började fick vi ställa oss i två led, först gick flickorna in och sedan pojkarna.

Många barn hade flera kilometer att gå till skolan och på vintern hände det att vägarna inte ens hunnit bli plogade. De hade mat med sig till frukostrasten, oftast en flaska mjölk, invirad i en strumpa för att mjölken inte skulle frysa, och smörgås. Jag och de andra som bodde närmare skolan gick hem för att äta frukost. Innan vi ens hunnit hem, så var de långväga klar med sin måltid och kunde leka och ha roligt på skolans gårdsplan. Det kunde man avundas.

Skolhuset var inte så välbyggt. Den enda ventilation som kunde uppbådas var att öppna fönstren på rasterna. Det var också golvkallt. Kaminen eldades så att den var glödhet, färgen på väggen intill krullades och de elever som satt närmast kaminen hade det hett om öronen. De som satt litet längre ifrån frös i stället. Färjkarln Oskar Nilsson och hans hustru Fredrika skötte städning och eldning. När vi kom till skolan på morgonen hände det ofta att de satt tätt tillsammans på vedbänken. Dom var ett "krampar" och såg alltid förälskade ut. Deras vita hund Dolly brukade var med.

Östling var utbildad gymnastikledare i den Lingska andan. Varje fredag avslutades med gymnastik. Bänkarna sköts ut mot väggarna, golvet sopades med sågspån för att få bort allt damm och Östling tog på sig sin gymnastikdräkt, vita långbyxor och en vit kortärmad tröja. Vi barn utförde gymnastiken i varma, otympliga vadmalskläder och var genomsvettiga efteråt. Men det var bara att gå hem i kylan. Väl hemma gick man till ladugården för att skölja av sig i en ho.

När jag blivit litet äldre och den nya skolan hade tagits i bruk, ledde Östling gymnastik för vuxna på kvällstid en gång i veckan. Vi var ett dussintal manliga deltagare. Och tänk – där kunde vi duscha efter träningen.

ETT ROLIGT INSLAG VAR NÄR LÄRAREN TOG MED SIG SIN RADIO

Olav Nordström, född 1923

(ur ett arbete inom PRO Mjölkudden/Notviken 2009)

Skolan var inhyst i byns föreningshus, i en mindre lokal för småskolan klass ett och två. En större för klass tre till sex. Vår lärare Östling hade god disciplin på oss, kanske i överkant. Han kunde sysselsätta 42 barn samtidigt under en lektionstimme. 3-4 klass hade rättskrivning och räkning, 5-6 hade historia, geografi etc. Det var alltid tyst i klassen.

Ett roligt inslag var när läraren tog med sin radio till skolan. Det var inte många hem som hade tillgång till en sådan nymodighet på den tiden. Nåväl, vi fick lyssna på ett skolradioprogram med upptäcksresande Sven Hedin, som berättade om sina färder i Mongoliet och Gobiöknen, för oss okända trakter. Ett trevligt avbrott i det vanliga skolarbetet.

Ett inslag som vi inte tyckte om var inläring utantill av psalmverser, meningslöst.

Matematik

I småskolan använde vi kulram, fjärran från dagens räknedosor, men multiplikationstabellen den kunde vi.

Klädsel i skolan vintertid under 1930-talet

Materialet bestod oftast av ylle och bomull. Byxorna oftast av vadmalstyg, strumporna var långa och nådde en bit ovanför knäna och hölls uppe av strumpeband fastsatta i ett livstykke, en västliknande gördel som man inte tyckte om. Skodonen var näbbskor som stoppades med ett speciellt starrhö (skohö), varmt och skönt och höll kylan borta.

Vem minns inte examensdagens eftermiddag då man fick ta på sig blåkläder och smärtingsskor. Om flickornas klädsel förbjuder min blyghet att berätta.

Om skollokalen och den tidens skolbispisning

Folkskolan var inrymd i byns föreningshus och bestod av en mindre och en större lokal. Den uppvärmdes av en plåtkamin placerad på kortsidan av lokalen. De som satt närmast kanske fick svettas, medan vi andra behövde väl våra ytterkläder. Ventilationen var obefintlig. Under rasterna öppnades ett par fönster.

När vi hade gymnastiktimme flyttade vi skolbänkarna utmed långväggarna och strödde fuktad sågspån på golvet, som sedan sopades upp.

Skolbispisning fanns ej. För de som bodde i byns ytterområden, ca. 3 km eller längre väg till skolan bestod måltiden av mjölk i en glasflaska inlindad i en yllestrumpa för att den inte skulle frysa. Smörgåsar var huvudrätten. Denna enkla, ensidiga kost intogs sittande på någon hyvelbänk, matbord fanns ej.

SKOLAN BRANN!

Evert Nordström, född 1908   Skrivet 1989

Evert började skolan 1915

1913, då jag var fem år gammal, vaknade jag en natt av ett ljus sken i köket, där jag låg. Vi hade en rullgardin med bild av en häst på och gardinen lyste alldeles röd. Mamma och pappa gick fram till fönstret och drog upp gardinen. Skolan brann!

Under några år inhystes sedan skolan i olika gårdar i byn, bland annat hos Per-Ers. När jag började småskolan hade vi småskolan i salen hemma hos oss. I

salen fanns inga tapeter på väggarna, bara tidningar som var klistrade på väggarna. Lärarinnan, Rosa Holmkvist, bodde i vår farstukammare, ibland hände det att hon låste sig ute. Om inte pappa var hemma måste vi kalla på smeden. En gång när hon låste sig ute, hade hon bara underbyxor på sig.

Jag har en minnesbild från när skolan var hos oss: Jag ser Erik Johansson (Vidlund) stå mot väggen och hålla ifrån sig några som slog honom. Bror Bergman gick i samma klass som jag. Han talade otydligt: "Lind-tararan hå sött pöte isa tunbärsláon" (Lindkarlarna har sett spöke i Sundbergs loge). Bror dog tidigt i lungshot.

En vinter var jag svårt sjuk. När jag vaknade upp ur sjukdomen stod vuxna runt sängen. Längre efteråt hade jag sviter efter sjukdomen, benen ville inte bära mig. Tredje skolåret gjorde vi en utflykt till Selets bruk, för att se en kolmila. Jag var fortfarande svag. Vi gick sju kilometer, enkel väg. Henry Ekström var stark och läraren hade utsett honom att se till att ingen blev efter. Jag ville inte visa att jag hade svårt att orka, utan gjorde sällskap med Henry och höll mig intill honom.

Lärarinnan Rosa hade en kamrat, Henny Öman, som ibland kom och hälsade på i skolan. När Rosa gick in till sig för att koka kaffe skulle Henny hålla ordning på oss, men det blev kaos. Hilding Andersson och Helge Ahlkvist gömde sig i vedbänken, minns jag.

När jag gick i andra klass och hade högläsning fick jag sitta framme på lärarinnans bord och dela upp lässtycket. Jag hade nog ganska lätt för att läsa, men när jag kom till folkskolan blev jag dålig. Läraren, Husberg, var partisk. En gång skulle jag läsa högt ur katekesen och jag läste Luthers teser och förklaringar rakt igenom. Men så skulle man inte läsa, sa läraren och så fick jag sitta kvar. Edit Holmström var lärarens favorit i klassen. Senare tävlade Edit och jag med varandra i räkning och rättstavning.

Vi var flera klasser i samma sal. När läraren hade undervisning med de äldre eleverna, fick vi som var yngre sköta oss själva, skriva eller räkna. En gång när läraren hade förhör på historia med den äldsta klassen, ställde han en fråga som ingen kunde svara på. Jag hörde frågan och kunde svaret, jag viftade och viftade med handen, men läraren låtsades inte se mig.

Bror Bergmans farfar skötte vedhuggningen. Han var mycket fattig, ovårdad, lössen kryllade i huvudet på honom. Min mamma var omtänksam mot dom som hade det svårt i byn. Bergmans-farfar brukade komma hem till oss på väg till skolan och vedhuggningen. Då fick han kaffe. Han hade långt skägg, drack kaffe på bit och jag kommer ihåg skägget i kaffefatet och hans hand som darrade, när han höll i fatet.

Första världskriget 1914-1918

Sommaren 1914 bröt första världskriget ut. Den sommaren byggdes Lalanders affärshus i Luleå och pappa arbetade där som snickare. Pappa berättade att den dagen kriget bröt ut blåstes det i alla fabriksvislor. Folk sprang med kärror utefter Storgatan i Luleå och hamstrade varor. Till Avan kom militärer för att köpa hästar av bönderna. Man höll till på en backe i närheten av Lars Jåkubs, intill Ingeborg Anderssons första affär. Bönderna sprang med sina hästar och visade upp dem för uppköparna.

När stora fjällfloden kom

1916 kom en ovanligt mäktig fjällflod i Luleälven. Det var strax efter midsommar och vi satt på backen och såg timmermassorna komma. Åskan gick men det brydde vi oss inte om, vi fascinerades av att se hur hela älven fylldes med timmer. Lind-Oskar for ut med en båt för att bärga drivved som kom med strömmen, men han fick snart ge sig i land. Någon rodde ut med en båt för att lägga en kedja som skulle hejda timmerflödet, men det misslyckades. Det var sådana enorma krafter i timmermassan, som drog ned mot havet. På väg ned mot havet rev timret laxfisket, pålar och grindar som var byggda.

Vattnet i älven steg så mycket, att färjkarln hade fäst sin roddbåt mot stugan, som låg långt uppe på land. Vid den tiden hade en farbror till pappa dött. Begravningståget, som var på väg till Gammelstad, skulle färdas med färjan över älven. När man skulle köra upp med hästar och vagnar på färjan, låg den så högt, att det var svårt att komma ombord. De som hade 2-hjulig schäs gick det bra för, men Oskar Markström, som hade en trilla med fyra hjul blev hängande över bryggan, så att skacklarna gick av. När man kom till norra sidan, på Sunderbysidan, var vägen översvämmad. LarsPersa-Anton såg inte vägen utan hamnade utanför. Sedan fjällfloden ebbat ut och vattenståndet i älven sjunkit låg massor av timmer långt upp på land. Det blev bra med jobb att dra timret ned till vattnet igen.

Det kom en båt med varor uppför älven. Man hade gjort i ordning en provisorisk brygga vid Stenudden, men den låg en bra bit från land. Min bror Birger 12 år och jag åtta fick jobb med att bära iland varor. Vi gick i vattnet och bar på en stor, tung trälåda. Jag bar så länge jag orkade, men jag råkade tappa greppet, så att nederdelen av lådan kom i vattnet. Lådan var fylld med skorpor, som skulle till Kooperativa affären i Avan (som var inhyrd hos Lars Jåkubs). Jag minns hur biträdet, Höbäcks-Ellen, packade upp skorparna och försökte skala bort det blöta från skorpor som kommit i vattnet.

Min bror och mulåsnan

1919 dog farmor. Hon låg i en kista hemma hos oss, men det var problem med att få kistan till Gammelstad, där begravningen skulle äga rum. Min bror Birger bodde då ensam i en barack vid Björns tegelbruk. Tegelbrukets ägare hade köpt en mulåsna, en av många åsnor och hästar som funnits ombord på ett tyskt fartyg, som förlit utanför Gotlands kust. Den här åsnan, som hade hamnat i Norra Sunderbyn, hade räddats i land och efter olika turer och blivit dragdjur vid tegelbruket. Åsnan var istadig och ingen annan än Birger kunde sela den och köra med den. Det var strax före jul som farmor dog. Sent en kväll vid 8-9-tiden kom Birger med åsnan, som drog ett lass med varor, som han hämtat i Luleå. Den 15-åriga Birger lastade kistan ovanpå lasset och körde den i natten till Gammelstad.

BINA FÖLJDE MED PÅ CYKELTUREN

Harriet Persson, född Lovén 1929

Min pappa dog i en arbetsplatsolycka när jag var 17 timmar gammal. Han hade tagit på sig ett extrapass för en kompis som skulle på fest. Med mamma Henny bodde jag i Råneå till 1939, då hon gifte sig med Emil Johansson i Avan. Han var delägare i snickerifabriken i Storsvedjan och hade precis byggt sig ett tvåvåningshus intill denna. Samtidigt uppförde Evert och Ida Nordström sitt Per Albintorp på granntomten mot byn. På andra sidan Bodenvägen bodde Johan Sundkvist, Jobben, och hans syster Hilda. När jag blev litet äldre brukade jag få låna Jobbens häst att rida på. August Markströms hus, nu kallat Skärgården, stod tomt. Han hade flyttat hem till sina syskon i Brännlandet när hustru och barn dog.

Bin på utflykt

Emil, som blev en underbar pappa, var mycket intresserad av biodling. Vi hade bikupor på tomten och mycket blomsterodlingar för binas skull. En gång när mamma och jag cyklade till kyrkstugan i Gammelstad upptäckte vi att en liten svärm bin följde oss hela vägen och in i stugan, där vi fick ned dem i en låda som försågs med lufthål. Sedan kom pappa och hämtade hem dem till Avan.

Kompisar

Jag kom att vara mycket tillsammans med Ingeborg Fabricius, som bodde på Kläppen och med Saily Lundmark i Brännlandet. Hon och jag brevväxlade och det gick till så att vi satte upp en brevlåda mitt emellan oss där vi lämnade och hämtade brev. På vintern på skidor. Pappa hade byggt en liten bod på tomten, där vi kunde leka affär. När vi badade i älven brukade vi gå till ett stenparti, som ligger där nu Återvinningen är belägen.

Skolan

Hösten 1939 började jag i skolan i Avan, fjärde klass. Jag kom in på läroverket, som då var i Boden för ungdomar från Avan. Sedan blev det utbildning till lågstadielärare med vidareutbildning till speciallärare.

EN "BUSSIG" FAMILJ

Åke Stenman, född 1942

I över 100 år har stenvärdarna varit etablerade och väl kända i Stenudden. Under långa tider kände nog också nästan alla boende mellan Boden och Luleå till dem. Stenvärdarna var under fyra årtionden bussförare på trafiken mellan Boden och Luleå.

Åkes farfar Johan Stenman född 1872 hade tillsammans med sin hustru Adelia (Jonsson) född 1882 i Lycksele jordbruk i Stenudden. Vid deras pensionering drevs bondgården vidare av sonen Harry och hans fru Greta. Johan och Adelia fostrade sex pojkar och en flicka. Tre av pojkarna kom att bli bussförare på Bodenbussarna. Åkes pappa Ragnar var den förste när han som 20-åring började 1930 och han körde till 1968. Allan var några år yngre, men kom snabbt in i verksamheten och rattade ända in på 70-talet. Ragnar och Allan bodde i Stenudden, de körde på södra sidan av älven och hade bussarna stationerade i

Stenudden, de stora garagen finns ännu kvar. Den tredje var Yngve, han bodde i Boden och körde i stort uteslutande på norra sidan.

Bodens Omnibussbolag hade bildats 1926 och var privatägt med Verner Eriksson som förste ägare. Få hade bil och linjen kom att bli mycket viktig för befolkningen mellan de två städerna. Inte minst för handlarna, som slapp åka över till stationen i Norra Sunderbyn för att hämta varorna som kom med järnväg. Förarna hämtade under uppehållet i Luleå inte bara varor hos grossisterna utan utförde också uppdrag åt privatpersoner på till exempel apotek och systembolag. Stenmännen bidrog till en viktig länk mellan landsbygd och stad. En livsnerv.

Jag hade på ett vis en ganska spretig skolgång, berättar Åke, 1:an och 2:an gick jag i Avan med Ester Lindström som lärare, 3:an och 4:an i Bälinge med Erik Bergman, en bra lärare som ivrade för friluftsliv. I 5:an och 6:an var jag tillbaka till Avan med Östlingen i katedern och sista året gick jag som 14-åring ut 1956 i Bergnäset. Därefter sökte jag till yrkesskolan i Gammelstad (rörmokare) och samtidigt till Strömbacka i Piteå (smide och svets). Jag blev antagen till båda och valde Strömbacka för två års utbildning, 1957-1959. Det ledde till arbete på Järnverket. Det var smutsigt och tungt och när F21 annonserade efter flygmekaniker ansökte jag och blev antagen med start den 3 december 1963 och på den vägen blev det.

Skolan måste man ju gå och jag hade inga problem med det. Inte minst hade man många kamrater att umgås med. På fritiden var det litet sämre med den saken. Det fanns ingen i min åldersklass i Stenudden, men jag kom att vara mycket tillsammans med Torgny Johansson och Bernt Bäck i Sandnäset. När jag blev litet äldre umgicks jag en hel del med Kennet Sundström i Stenudden, även om han var tre år äldre.

När man åker genom Stenudden mot stan och passerar Åke och hans hustru Elisabeths gula hus i slutet av området, kan man inte låta bli att slås av den ordning och reda som råder runt det vackra huset och bussgaragen som ligger en bit längre fram. Ofta ser man Åke med något arbetsredskap i högsta hugg.

Ett av Åkes stora intressen är att rusta upp och vårda veteranbilar. En följd av detta är att han tillsammans med en gammal bussägare från Boden, Krister Bergdahl, har en buss Scania Vabis från 1966, som när den var ny gick i reguljär

trafik mellan Övertorneå och Kalix. Hustrun Elisabeth rattar en renoverad Triumph Spitfire, engelsk sportbil från 1963 och dottern Katarina, född 1972, med måg har tagit över en Mustang hardtop 1965. En upprustad lastbil, 1963 års Volvo Starke, finns nu i Danmark.

Huset har jag ärvt efter mina föräldrar, säger Åke, och det har vi pysslat om och till en del byggt ut. Vi trivs som fisken i vattnet!

JAG SKALL ALDRIG GIFTA MIG MED EN BONDE

Gerd Stråhle, född Boqvist 1949

Inga barn i Avan hade så nära till skolan som jag och mina bröder Birger och Ingemar. Infarten till skolan låg mitt emot vårt hus, så jag behövde bara springa över vägen (den heter nu Dalvägen) och in på skolgården. Runt skolgården var ett staket och mellan detta och vägen fanns en jordbruksremsa som ägdes av Inre-Markströms i Brännlandet. Halva remsan kunde bestå av potatisodling och den andra av korn. Alla barn kom förbi vårt hus på väg till eller från skolan och varje rast hörde mina föräldrar Rune och Ingrid allt stöj, men de tyckte nog att det bara var trevligt. Pappa brukade ta sig tid att retas med mina klasskompisar ibland.

Skolbyggnaden var gul med gröna fönsterbågar och stående panel. Skolgården/fotbollsplanen var inramad av björkar. Den låg där nu den nya skolan ligger. Pojkslöjden var i källaren. I borte änden av skolan hade i tur och ordning syster Signe Lindgren och Ingrid Olofsson sin mottagning och på övervåningen fanns en lägenhet för sköterskorna att bo i. Matsalen var belägen i källaren och mattanter var Janihanscha-fröknarna Signe och Amanda Johansson. Innan vi satte oss till bords skulle vi läsa bordsbön. Gymnastiksalen fanns på övervåningen. Flickorna fick byta om till gympan i skolsalen och pojkarna i korridoren. Dusch fanns inte. Utedassen låg nedanför skolan, åt den sida som Dalvägen ligger. Huset var kanske litet gistet med någon springa här och där, något som naturligtvis lockade pojkarna att kika. När skolan revs blev dasset stomme till en sommarstuga vid älven i Råbäcken.

Småskolan

När jag började småskolan 1956 var klass 1 och 2 i samma rum på övervåningen intill gymnastiksalen. Lärare var Ester Lindström. Hon hade sammanlagt bara

ett tiotal elever, vilket nog var som en dröm för henne och lugnt och skönt för oss barn. Varje dag började med morgonsamling och psalmsång, en psalm som vi fått ta hem och lära oss utantill. Betyg fick vi från och med årskurs 2. Min bästa kompis kom att bli Ulla-Britt Stenman från Stenudden. Vi håller fortfarande god kontakt.

Bälinge

Klass 3 och 4 gick vi i Bälinge med Erik Bergman som lärare. Slöjdlärare där var Nanny Lundström. Kl. 15.00 varje dag skulle hon (och vi) lyssna på nyhetsprogrammet Riksronden på radion. Då gällde det att vara tyst. I Bälinge fanns ingen gymnastiksal. Mat fick vi i Stenssons bagarstuga och då skulle var och en alltid ta med sig tre vedträn från skolan när vi gick dit. Alla tog förstås så små och lätta vedträn som möjligt. Vi fick ställa oss på led när vi gick till maten.

Åter till Avan

I klass 5 och 6 var jag åter i Avan (klass 7 var i Bälinge). Lärare var Harald Östling. Han blev sjuk och då var Ebbe Vikberg och Lars-Erik Nilsson, den senare från Sunderbyn, ersättningslärare. Slöjdlärare för flickorna var Ester Hammargren. I klass 5 började vi med engelska, men det var inte Östlings starka sida. Vi fick lära oss via skolradioprogrammet med läxa till följande gång.

Övriga aktiviteter

De som var duktigast i skidåkning i klass 5 och 6 fick åka och tävla i skolmästerskap i Bergnäset och jag var en av dem. Jag glömmer aldrig när den snälle Bernt Ekström kom bakom mig och med handen på min rygg mer eller mindre sköt mig uppför en backe. De som inte hade egna skidor fick låna av skolan. Sven-Erik Sundström var vaktmästare och fixade allt. Sven-Erik och hans hustru Gunhild, min faster, städade också skolan. Deras son Björn och min bror Ingemar brukade då passa på att spela bordtennis i skyddsrummet i skolans källare. Sven-Erik, hans bror Per-Erik och Gunhild körde också skoltaxin. Skolresa var det aldrig tal om annat än att vi en gång per år fick åka till badhuset i Luleå och i klass 5-6 besöka Länsmuséet.

Tandläkarbesöken var i Gammelstad. Dit åkte vi klassvis. Tandläkaren var skrämmande för oss barn. Många gömde sig under bord och under bron för att slippa komma in till honom. Det luktade alltid ETER i väntrummet och dessvärre luktade tandläkaren ofta alkohol. En gång stack han bedövningsprutan ut genom kinden på min bästa kompis.

Sommarloven

Under sommarloven måste jag alltid hjälpa till med slåttarn när alla andra var lediga och badade. Därför sa jag alltid och jag aldrig skulle gifta mig med en bonde. Samtidigt tänker jag att det var ganska mysigt ibland. Det var ofta ganska många som kom och hjälpte till. Vi kunde sitta i solen vid hässjan och äta fil, mackor, saft och bullar eller sitta i vår slotterkoja i Beten. Ibland blev det bad i bäcken. Jag lärde mig tidigt att köra traktor och en gång när jag var 13 år tippade jag i det stora diket i Hjalmar's backe. Jag skämdes så och sprang hem och gömde mig i ladugården och alla sökte efter mig, men jag kunde inte låta bli att kika och då fick Jörs-Tommy, som var och lekte med mina bröder, se mig. "Där är hon, där är hon".

VARJE HÖRN OCH VRÅ

Björn Sundström, född 1959

Min far drev byns taxirörelse, men han var också vaktmästare i skolan och tillsammans med min mor skötte de på kvällarna städning av skolhuset. Jag följde då ofta med och hjälpte till att tömma papperskorgar och göra andra lättare sysslor. På dagarna var jag ju i skolan som elev och jag kände verkligen till varje hörn och vrå i huset.

De sex första klasserna gick jag i Avan, klass 7-9 i Bergsskolan i Bergnäset och sedan blev det tvåårigt tekniskt gymnasium på Midskogsskolan i Luleå. I ettan hade jag avabon Ellen Pettersson från Nyperers (nu Jan Kastberg) som fröken. Hon var som ens första fröken skall vara, "världens snällaste". Detta var hennes sista år som lärare, efter det gick hon i pension. Vi var åtta elever i klassen. Fem pojkar och tre flickor. Jag och Mikael Johansson (Alsterlunds) var de enda som bodde i Avan. Roger Malm och Göte Engström var från Bälinge, Roger Sandström från Sandnäset. De tre flickorna var Monica Gotthold från Lövudden och Monica Hedin från Bälinge samt Sigrid Rönnbäck från Alviksträsk. Sigrid omkom i en olycka under första skolåret då hon åkte kälke nedför en backe och kom under en bil. Det var svårt för oss andra att ta till sig, att man kunde dö så ung. Läraren som tog vid efter Nyperersa-Ellen i andra klass hette Margareta Jonsson. Hon bodde i Bergnäset.

I 3-4 klass var Lars Vindelius vår lärare. Han kom ursprungligen från Vindeln i Västerbotten och dit kom han också att flytta tillbaka och bor nu i trakten av

Tavelsjö. Lars är född 1942 och var en mycket uppskattad lärare i Avan under åren 1967-1990. Han var duktig musiker (gitarr) och sjöng bra. På sin fritid hade han en sångkvartett och fortfarande är han och hans fru Laila ofta engagerade för underhållning i olika sammanhang.

I 5-6 hette läraren Barbro Vikström, hon bodde också i Bergnäset längst in efter Villavägen och jag kommer ihåg att klassen var hembjuden till henne vid ett tillfälle. Annars var det inte fråga om utflykter och klassresor fränsett två besök på badhuset i Luleå, ett varje termin, och så det obligatoriska tandläkarbesöket förstås. Men det hade vi gärna varit utan.

Skolans lilla gymnastiksal var utrustad med ribbstolar, plintar, balansbom, men det gick också att spela volleyboll. Höst och vår var vi utomhus och då spelade vi fotboll. En gång om året hade vi också en trekamp i friidrott; kast med liten boll, 60 m och längdhopp. Varje rast var också fylld av fysiska aktiviteter. Bland annat fotboll och på vintern ett slags landhockey med ishockeyklubba och boll. Flickorna hade sina aktiviteter som att hoppa rep och vissa saker gjorde vi gemensamt, Dunk och så Herre på täppan, där Sigrid var suverän. Hon var stark och försvarade sin position även mot grabbarna.

Jag har kvar alla mina alster från slöjden. I klass 5 och 6 hade vi syslöjd var annan termin och just på syslöjden lyckades jag förfärdiga en groda! Jag upplevde inga bekymmer med skolgången. Det var bra lärare och jag trivdes bra. Mina bästa kamrater under hela skoltiden var mina kusiner Ingemar och Birger Bokvist, som var ett respektive två år äldre än jag. De kom ur en familj med bondgård och mina föräldrar jobbade med taxirörelsen. Någon semester eller ledighet var aldrig möjlig för dem och det betyder att vi pojkar också kunde umgås under hela sommaren. Fast inte kom vi undan helt, det fanns alltid jobb hemma att hjälpa till med.

Skolhuset. Från början användes inte hela huset som skola, den borte delen med gaveln mot Bodenhållet hade varit expedition för distriktsköterskorna och på övervåningen fanns en lägenhet. Men när jag började i första klass nyttjades allt utrymme för skoländamål. I den vevan var också utedassens saga all, WC hade installerats inomhus.

Övre plan. Skolans ingång låg på den södra gaveln och precis till höger innanför dörren fanns trappan upp till övervåningen. Man kom rakt in i en korridor med plats att hänga ytterkläder. På vänster sida låg en mindre gymnastiksal och

nästa rum var klassrum för småskolan. I det utrymme som tidigare varit lägenhet fanns nu två toaletter, materielrum och längst ut mot gaveln huserade syslöjden.

Bottenplan. Precis som på övervåningen gick korridoren på högra sidan och till vänster fanns två klassrum. I den tillkommande delen följdes klassrummen av matbespisningen (den hade tidigare varit i källaren). På höger sida, i korridorens ände fanns ett städrum och tre toaletter och bortom låg ett materielrum, lärarrummet och längst mot gaveln bespisningens kök. Det hade sin ingång från gaveln medan ingången till matsalen låg på skolans långsida.

Källarplan. Där trappan till övervåningen låg fanns också trappan ned till källaren följt av en korridor efter högra väggen. Till vänster, där matbespisningen tidigare var belägen var det nu utrymme för pojkslöjden. Efter det låg ett skyddsrum byggt efter alla konstens regler. Därefter ett förråd och så en tvättstuga. Intill tvättstugan, i förlängningen av korridoren, låg pannrummet och utrymme för bränsleupplag.

Skolhuset hade tagits i bruk till vårterminen 1936 och var byggd efter en standardritning. Likadana skolbyggnader fanns i Antnäs, Bergnåset och Södra Sunderbyn. Hösten 1989 invigdes den nuvarande skolbyggnaden av Göran Persson, då nybliven skolminister och sedermera statsminister.

HAN GÖR SKILLNAD

Bjarne Sundström, Hultet, född 1946

Sommaren 1957 började gå mot sitt slut och tiden gick in i augusti. Det började närma sig skolstarten för de 11-åringar som gått fjärde klass i Bälinge året innan. Det var åter dags att återvända till skolan i byn. Kändes lite oroligt att möta den för mig nya läraren. Ny kan man inte säga att han var, han var väl att se som en institution i byn eftersom han undervisat största delen av 11-åringarnas föräldrar och äldre syskon.

Vi hade troligtvis alla hört den ena och den andra historien om denne lärare. Själv hade jag inga äldre syskon som berättat historier. Min mor, som hade haft honom som lärare för åtskilliga år sedan, hade bara sagt att "han gör skillnad". Vad det innebar menade hon att jag så småningom skulle upptäcka.

Nå väl. En dag var det dags att ta cykeln och trampa kilometrarna ned till skolan. Huruvida solen sken eller det regnade den dagen har jag inget minne av. Det visade sig att vi skulle gå tillsammans med de som gick i sjätte klass. De hade hunnit bli tolv år och hade haft ett läsår tillsammans med vår lärare.

Vi i femte klass placerades så att vi satt längst fram. Eftersom vi inte var så många så blev det tre eller fyra rader i mitten där vi skulle sitta i våra bänkar. Framför mig satt en pojke som bodde utanför byn. Jag minns ej hur länge vi suttit där i klassrummet denna första dag. Men plötsligt ser jag ett par kolsvarta ögon komma emot mig från vad jag upplevde från ingenstans. Det enda jag tänkte var -Ducka! Vilket jag tror att jag gjorde.

Samtidigt blev jag varse att det var klasskamraten framför mig som dessa svarta ögon hade fastnat vid. Svartögonen höjde handen och grep tag i kamratens hår och med den andra slog svartögonen en riktig örfil varvid han skrek: Du sitter inte och grimaserar åt mig i fortsättningen"! Sen kördes vi alla ut ur klassrummet. Min klasskamrat var helt förkrossad och grät så att snoret stänkte om honom. Vad vi gjorde och hur dagen sedan fortlöpte minns jag ej. Bara att jag dagen därpå fick veta att min klasskamrat hade vad man kallade för tics. Det är muskelryckningar som kan uppstå när personer känner otrygghet. Vissa av dessa ofrivilliga muskelryckningar kan ske i kindmuskler i ansiktet vilket ser ut som grimaser.

Jag minns inte om vi i klassen talade om detta senare, men för min egen del så hade verkligheten övertrumfat alla de historier som fanns omkring denne magister.

LÄRARINNAN SOM FÖLL NED FRÅN SIN PIEDESTAL

Margareta "Greta" Sundström, född Lundberg 1926

I augusti 1933 började jag i första klass i Avans skola. Den första jag mötte var min blivande lärarinna, som hälsade mig välkommen och tillade: Jag hoppas att du är lika duktig och snäll som din pappa. Det förpliktade.

Skolan var inrymd i nuvarande föreningshuset och skolsalen för de två första klasserna i lilla serveringsrummet. Köket och en del av farstun utgjorde skolstäderskans bostad. Uppvärmningen av lokalen skedde i båda salarna av en

järnkamin. Om jag inte minns fel var understa fönsterrutan vitmålad. Barnen skulle inte distraheras av trafiken. Lärarinnan var medelpunkten och beundrad så till den grad att hon satt på en "pedestal". Lärarinnan satte upp vissa mål för undervisningen. Eleverna skulle till exempel kunna läsa till jul.

Andra året började en flicka i ettan, hon var svårt hörselskadad av scharlakansfeber. Det fanns inga hjälpmedel, hon höll handen bakom örat och munnen öppen. En dag blev lärarinnan irriterad och bad flickan lägga händerna på bänken varefter hon slog henne med rottingen. Min reaktion: Lärarinnan föll ned från sin pedestal.

Vårterminen 1936 flyttade skolan till nybyggda lokaler. Det var fantastiskt. Gymnastiksal med alla möjliga redskap; ribbstolar, plint och balansbom. (Skolan revs 1989 och gav plats för nuvarande lokaler).

Den nya skolan skulle invigas i närvaro av många prominenta herrar. Prosten, överläraren, inspektören med flera. Jag hade fått i uppdrag att läsa en dikt. Vid pausen kom prosten fram och jag fick en tvåkrona för att jag hade läst så bra. Pappas kommentar: "Du måste ha läst väldigt bra, för prosten är så snål". Någon månad senare skulle socknens småskollärarinnor komma på besök. Vi spelade teater: *Hos tandläkaren*. (Läraren var tandläkaren och några skolbarn var patienter). I pausen kom damerna och frågade: "Heter din mamma Alma Ohlsson?". Mycket riktigt hette hon så. "Hon spelade teater under hela seminarietiden som vi gick tillsammans."

I fjärde klass kom barnen från Sandnäset eftersom skolan där lagts ned. Vi fick en ny lärarinna. Det innebar att vi fick slöjd på schemat. En dag i veckan förlängdes skoldagen med två timmar. Vi bodde på "Änget" och jag åkte skidor till skolan. En slöjddag var det dimma, eller som man sa "tjocka". Helt plötsligt insåg jag att jag hade åkt fel och var alldeles vilse. Går man vilse faller alla rationella tankar bort. Till slut kom jag fram till landsvägen, men vågade inte över för att inte göra saken värre. Till slut hörde jag någon som kom, det var en häst som drog ett timmerlass. Det var min farbror Alfred Lundberg. Han hjälpte mig och talade om hur jag skulle åka för att komma hem. Det kändes tryggt att det var en släkting som hjälpte mig. Följden blev att jag fick sluta i slöjden och i stället skulle mamma sköta slöjdundervisningen hemma. Det var ingen förlust, i skolan hade vi ingen symaskin. Det var roligt när mamma satte mig vid

symaskinen, även om jag sydde fast mitt finger. Jag skrek som en stucken gris och pappa kom och gav mig en lätt lugg och bad mig vara tyst. Räddningen kom dock i form av mamma och det hela var ju en "lärlenning".

Tiderna förändras

För en tid sedan träffade jag en gammal skolkamrat som var uppväxt i Lövnäset, bort mot Unbyn. Vi pratade om alla stora förändringar. "Tänk", sa han, "mina barnbarn har rest med sina föräldrar till de flesta europeiska länder och även utanför Europa. När jag började skolan hade jag aldrig ens varit ned till byn". Han beskrev hur vackert han tyckte att det var, vädret var fint, solen sken, björkarnas blad rörde sig sakta i vinden. Fåglarna kvittrade och allt var underbart vackert.

Den långa resan

Våren 1939 avslutades min skolgång i Avan. På sommaren kom min farbror Adde Lundberg hem till Avan. Han frågade om jag ville komma till dem i Falkenberg och fortsätta läsa i realskolan. Det bestämdes att jag skulle resa i mitten av augusti. Dagen D kom. Mamma och pappa följde mig till Bodens station. Där stod ett stort monster av järn. Pappa tyckte att det var bra att tåget kommit in. Jag stod förstummad, jag hade aldrig sett ett tåg förut och med 20 kronor på fickan företogs den långa resan.

Skolan började så småningom. Söndagen den 3 september plockade vi äpplen från träden. Säg den glädje som varar beständigt. En granne kom och berättade att han hört på engelska radion att Tyskland hade gått in med trupper i Polen och att Churchill hade förklarat Tyskland krig och att han hade sagt att han bara kunde lova blod, svett och tårar.

Slutord

Under de åttio år som gått har mycket hänt. Andra världskriget bröt ut på hösten 1939. Uppfinningar gjordes, landet utvecklades och alla fick del av kakan. Alla har fått undervisning och därmed bättre ekonomisk ställning. Men trots alla framgångar har människan inte lärt sig att lösa problem annat än med krig.

EN SKOLANS TJÄNARE

Sven-Erik Sundström 1926-1986

Berättat av sonen Björn och dottern Anette Eriksson

När Sven-Erik och hans två år äldre bror Per-Erik var 15 respektive 17 år dog deras föräldrar. Kvar av familjen var en äldre bror, Karl-Erik och hans fru Sally, en syster Else-Mari som hade flyttat hemifrån samt en åldrig farfar Janne. Pojkarna och deras farfar fick bo i ett eget hus i LärsJåkups. Till sin hjälp hade de hembiträden, bland andra Karla Berglund från Höhålle, som inte minst tog hand om och rustade upp farfar Janne. Elina Fabricius var en trygghet för pojkarna. Hon kom från Sandnäsgrården där hennes mamma dött i barnsäng. Pojkarnas farfar, J.P. Sundström, tog Elina som fosterbarn. Elina, som var gift med Sigurd Fabricius på Kläppen, såg till att bröderna alltid hade mat och ställde upp när de var sjuka. En beprövad och betrodd medicin för de flesta krämpor var äggtoddy.

Droskrörelsen

Pojkarnas pappa Erik hade startat droskrörelse och kvarnen vid bäcken. Det visade sig att Sven-Erik var allergisk mot mjöldammet och det blev så att Per-Erik tog hand om kvarnen och Sven-Erik om droskan. Så länge pojkarna båda arbetade vid kvarnen körde Karl-Erik taxibilen och sedan körde Per-Erik som anställd några år. En period hade åkeriet två bilar och då rattade båda bröderna. 1948 gifte Sven-Erik sig med Gunhild från Bokvists in i byn. Hon kom också att ta trafikkort.

En viktig del i rörelsen var skolskjutsarna från och till Sandnäset, Alviksträsk och Bälinge. Sven-Erik kom att skjutsa många generationers barn. Bilarna genom åren var Dodge, Volvo(sugga) och efter hand flera VW-bussar. Det kan nämnas att Sven-Erik också hade en bensinpump för allmänheten på gården, Gulf. 1984 var Sven-Erik och Gunhild på väg att sluta med taxirörelsen och med Sven-Eriks död 1986 övertog Lule Taxi bilarna och verksamheten.

Vaktmästare i skolan

I nära 40 år var Sven-Erik vaktmästare på halvtid i Avans skola. Det var centralvärme medelst vedeldning och Sven-Erik sågade för hand upp timmer som fördes till pannrummet där en jättepanna med ginungagap krävde ständig matning. Det kunde vara så att han eldade vid niotiden på kvällen för att sedan gå upp mitt i natten för att mata på mer ved och några timmar därefter gå till skolan igen innan barnen kom och lägga på brasan ytterligare. Med tiden blev

det kokseldning och slutligen kom den lätthanterliga oljan då man faktiskt kunde använda samma värmepanna. En stor brännare monterades på dess långsida.

Städning

En tung del i arbetet var städningen av skolan, något som Gunhild hjälpte till med. Stora mängder jord och grus drogs av barnen in på golven varje dag och det krävde både sopning och skurning. Utedassen skulle hållas i skick och tunnorna tömmas. Allt det här och mer därtill krävde nog emellanåt mer än halvtidsarbete. Men Sven-Erik sviktade inte. Han var skolans trogne tjänare både som vaktmästare och som ansvarig för skolskjutsarna.

FLERA MILS SKOLVÄG

Bengt Vesterberg, född 1954

Vid ett tillfälle vaknade jag i skolbussen inne i Sven-Erik Sundströms garage, berättar Bengt, jag hade somnat och Sven-Erik hade inte märkt att jag var kvar. Men så hade jag också lång skolväg. Vi bodde en bra bit in på Alviksträskvägen och de första barn som skolbussen hämtade upp på morgonen var mig och mina äldre syskon Brage -51 och Kerstin -53. Sedan gick färden längst ut i Alviksträsk, därefter till Bälinge och så en sväng upp mot Gäddvikshållet till Lövudden och sedan tillbaka över Bälinge, Sandnäset och Stenudden. Hemvägen efter skolan blev densamma fast i omvänd ordning. Dessutom såg Träskvägen ut mer som en leråker, det var först 1963 som den rustades upp. Min mamma Harriet, som var född 1930, gick i skolan i Alviksträsk, men hon hade inte förmånen av skolskjuts. I stället fick hon vår och höst traska de många kilometrarna till och från skolan och på vintern var det skidor som gällde.

1961 började jag skolan i Avan, som då hade totalt cirka 60 elever fördelade på tre klassrum från årsklass 1 till 6. Klasserna 7-9 hölls i Bergsskolan i Bergnäset och efter det gick jag yrkesskolans ellinje, också i Bergnäset och bodde där på internat. I ettan var vi sex pojkar och sex flickor. En av den senare sorten var Birgitta Sundström, som fortfarande bor i Avan. Det var för övrigt hennes pappa Per-Erik som oftast körde skolbussen.

Lärare i småskolan var Nyperersa-Ellen, Ellen Pettersson från Avan. Hon var

mycket snäll. Hårdare bandage blev det 3-6 med Folke Bladfors som lärare. Han blev sedermera kommunalråd i Luleå i slutet på 80-talet. Aga förekom och framför allt kollektiva bestraffningar oavsett vem som hade syndat. Som till exempel när någon en gång hade bajsat på golvet i biblioteket trots att toaletten låg precis intill. "Belöningen" blev en kollektiv bestraffning, skolresan till en fotbollsturnering i Bergnäset ställdes in. Jag stålsatte mig och tog på mig att städa upp förödelserna och då blev utflykten av. Första tiden av min skolgång fanns bara utedass, men efter några år fick vi två toaletter inomhus. Det var Bernhard Ekström med den unge sonen Bernt som byggde dessa.

Vi bodde verkligen avskilt från byn. 1864 røjde äldste sonen på Nordströmshäraden Avan:12 (där nu Anders Carlkvist residerar), Jakob Nordström mark i sydvästra hörnet av deras skogsskifte. Hans son Nils Johan gifte sig med den färgstarka Ida Sandström från Altvattnet, Träsk-Ida. En av deras döttrar, Berta, blev min mormor, men hon dog då min mamma Harriet bara var fem år. Hon kom istället att bli uppfostrad av Träsk-Ida, mormor och dotterdotter, som uppenbarligen trivdes mycket bra ihop. Självt blev jag släktens sista ägare av fastigheten, men sonen David bodde där ett par år och blev därmed den sjätte generationen ur samma släkt. 2009 sålde jag gården och den gick då efter nära 150 år ur slakten. Under många år fanns fastigheten uppbyggd som miniatyr på länsmuséet i Luleå.

1959 fick vi el. 1959! Inne i Avan höll man ljusfest redan 1918, 40 år tidigare. Vi hade innan haft fotogenlampor och när elen kom kunde jag inte låta bli att ideligen slå på och slå av strömbrytaren till glödlampan i köket och någon sade att den pojken kommer att bli elektriker. Så sant som det var sagt! Vi hade kunnat få el tidigare, men för att det inte skulle bli för dyrt behövde en granne. Algot Olofsson, också gå med. Men han vägrade. 1964 när yngste brodern Lars-Erik skulle födas krävde mamma att vi skulle installera (eget) vatten och innetoalett. Ännu längre dröjde det innan vi efter mycket tjat på kommunen fick en gatlykta nere vid vägen. Redan i slutet av 50-talet köpte pappa en bil, Ford Anglia, och den fick vi ha i en sommarladugård någon kilometer bort, för där fanns det faktiskt el indraget, så vi kunde använda bilen även på vintern. Fast det blev ju en bra bit att traska genom snön. Vintern blev extra besvärlig genom att nedfarten till Alviksträskvägen var 100 m lång och skulle handskottas så fort det snöade eller drev snö. En annan sak var att pappa varje vinterkväll

tog in motorcykeln i köket för att motorn skulle vara varm så att han säkert skulle kunna komma iväg till jobbet nästa morgon.

Vedspisen i köket var den enda värmekällan och på den lagades också all mat. Spisen skulle matas med ved fortlöpande, det var ju bara en liten lucka, så man kunde inte lägga i så mycket åt gången. Från början sov vi alla på nedervåningen, men senare låg vi barn på övre våningen, jag kommer inte ihåg, men förmodligen alla i samma säng. Där hade vi en fotogenkamin som värmekälla. Vid ett tillfälle sotade den igen, men som tur var märkte mamma det och kunde ta ned oss i köket. Allt där uppe var fullständigt svart.

Med nutida mått kan man tycka att vi bodde omodernt, men vi upplevde det nog inte så, det var ju vardagen. Pappa Alvar kom också ur liknande förhållanden i Kroktjärn, som låg upp mot Klöverträskhållet. De fick faktiskt telefon, men under den förutsättningen att de själva satte upp telefonstolpar den 2 km långa sträckan fram till allmän väg. Det var lätt gjort för dessa skogskarlar. Nymodigheter kom alltid först till byakärnorna, men det kunde dröja länge innan de nådde de som bodde utanför. Samma sak upplever vi idag med bredbandsdragningen.

Något som väcktes tidigt i mitt liv var jaktintresset, vi bodde ju mitt i skogen. Jag var 8 år när jag med mitt salongsgevär sköt mitt första byte, en hackspett. När pappa kom hem hade jag på brukligt vis hängt upp den på tvättlinan. Jaktintresset har alltid funnits med och nu är älgjakten den stora begivenheten.

COCKTAIL OCH ISHOCKEY

Sven-Olov Vikberg, född 1950

När jag växte upp var det på många vis en annan tid än nu. De flesta i byn var bönder eller småbrukare. Alla kände alla och inte bara föräldrarna utan de flesta vuxna höll ett öga på oss barn och ungdomar. Man kunde inte göra vad som helst opåtalat, men samtidigt kunde vi unga röra oss mer (föräldra-)fritt än barn i nutid och det var ju till exempel inte tal om annat än att ta sig själv till och från skolan. Det var också en tid med ett annat penningvärde och en annan inställning till pengar. Det fanns helt enkelt inte så mycket pengar vare sig i familjer eller samhälle.

En händelse som jag särskilt minns utspelade sig på Wallins affär, som låg i kurvan vid Föreningshuset. Jag önskade alltid att få vara med "storpojarna", min fem år äldre bror och hans kompisar. Vid ett sådant sällsynt tillfälle blev jag av dem skickad till Wallins för att köpa en tidning som hette "Cocktail" (en s.k. herrtidning). Jag lade upp pengarna på disken framför expediten "Lill-Anna" och framförde mitt ärende. Hon blev tveksam och tittade på affärens innehavare Gunborg Johansson, som också funderade ett ögonblick innan hon gick och hämtade en konservburk med inlagd frukt som hette just "Cocktail". Sedan tog hon de pengar den kostade och sköt tillbaka resten. Men, protesterade jag lamt, jag skulle ju köpa en tidning. Ta nu burken och gå sa fru Johansson. Hon insåg att jag endast var ett sändebud, som nog inte riktigt förstod vad jag var ombedd att köpa.

Vid ett tillfälle när jag gick i småskolan var jag så stadd vid kassa att jag kunde köpa godis för en hel krona. Detta nådde min lärarinnas öron och det "stora slöseriet" ledde till att jag blev skarpt tillrättavisad och helt enkelt utvisad från klassrummet.

Det var inte så ofta föräldrarna blev inkopplade, men det hände en gång i realskolan. Birger Nilsson från Börjelslandet och jag delade bänk längst bak i skolsalen och vi pratade nog litet för mycket. Läraren, Julin från Bredåker, tyckte att det störde lektionerna och sa vid flera tillfällen till oss, utan att det blev någon märkbar förbättring. Då sa han att han skulle kontakta föräldrarna. Det var min pappa som svarade när läraren ringde. Eftersom båda var av bondesläkt förde pappa direkt in samtalet på jordbruket och om själva ärendet blev inte mycket sagt. Detta bekräftade också Julin nästa dag. "Din pappa talade bara om jordbruk".

Uppväxt och skolgång

Jag är född och uppvuxen på Vikbergsgården i Lillbacken, en gård som funnits i släkten några generationer. Farfar hade ägt den och därefter min pappa Egon och mamma Gerda (som kom från Hanssons i Bälinge). Nu bor min bror Lennart och hans son Stefan med sin familj där. Huset är den mittersta av de tre stora gårdarna på höger sida om Seletvägen, sett från byn. När jag var barn växte det inte träd efter bäcken som nu, så man hade fin utsikt över hela byn.

Det fanns inga jämnåriga barn i Lillbacken att leka med, men jag kilade ofta ned till trevägskorsningen där Stig och Sten Lundberg hade ett sågverk och där fick jag åka med på sågbänken fram och tillbaka, fram och tillbaka när de

sågade timmer till bräder. Det var inte förrän jag började i skolan 1957 jag började vara i själva bykärnan och då fick jag nya kompisar efterhand, bland andra Tommy Andersson och Brage Vesterberg. Ester Lindström var min lärare i småskolan, där även barn från Bälinge gick. Klass 3 och 4 utspelade sig i Bälinge med Erik Bergman som lärare och i klass 5 och 6 var jag tillbaka i Avan med Harald Östling i pulpeten. Därefter sökte jag och kom in på treårig realskola i Gammelstad.

När Sven-Olov här berättade om sina skol- och ungdomsminnen (oktober 2016) hade han just kommit innanför dörren från jobb i sportklubbens stora satsning på ett gym, där delar av bygget utförs på idéell väg. Tillsammans med Bernt Ekström, Lars Holmström och Sven-Erik Vonkavaara var han i färd med att bygga inredningen.

Idrotten

Avans sportklubb ligger mig varmt om hjärtat och det började redan när jag gick i skolan. Tillsammans med bland andra Tommy Andersson började vi ungdomar att bygga sargar för en ishockeybana på skolgården. Bönder ställde upp med timmer och vi pojkar fick "gubbsen med oss" som hjälp. Per Sundström hade lagt många saker från den gamla hockeyepoken på 40- och 50-talet i malpåse och de kom nu till användning. Bland annat fanns varma tröjor som var handstickade av Edla Lundberg och försedda med ett påsytt ASK-märke. Fortsättningsvis togs sargen ned varje vår och sattes upp på nytt varje höst under ett par år, innan banan blev permanent vid Hammagrens lagård (nuvarande klubbhuset), där den fortfarande är belägen.

Till en början spelades träningsmatcher, men sedan anmälde vi ett lag till seriespel där jag för övrigt var målvakt. Sportklubben hade under några år legat i dvala, men nu krävde ishockeyförbundet att det fanns en styrelse och jag blev vald till vice ordförande. Till årsmötet kom en del intresserade äldre byabor och det var litet nervöst att som ung tonåring utan erfarenhet av styrelsearbete sitta vid podiet. Men det gick bra.

När jag slutade som aktiv hade Avan bara ett seniorlag, inga ungdomar, men på 70-talet startades ungdomsgrupper. Under en tioårsperiod lade Per-Erik Sundling och jag mycket energi på en sådan. En del av pojkarna blev så bra att de värvades till andra klubbar, men när de hade två år kvar till juniorstadiet samlade vi gänget och kom överens om att hålla ihop fram till dess och målet

var att vi skulle avsluta med en resa till VM i Globen 1995. Parallellt med idrottandet jobbade vi in pengar till resan. Det var en intensiv och mycket rolig tid.

Jag kom sedan att vara lagledare och satt i styrelsen i många år och var också verksam i huvudstyrelsen. Under senare år har jag inte haft några fasta uppgifter i sportklubben, men ställer gärna upp när det behövs, som till exempel vid Höslaget eller som nu när ett gym byggs.

✘

✘

✘

Skolresan till Dundret

När nu eleverna lämnar Avans skola efter sjätte klass med fortsatt skolgång i Luleå är det kutym att arbeta ihop pengar för en klassresa och det är inte ovanligt att man åker utomlands. Förhållandena var annorlunda för 100 år sedan. Man gjorde en vårutflykt, som kunde bestå av en promenad till Sandnäsetskolan, Stopoberget eller kanske Selet. In på 30-talet var vårens höjdpunkt när (om) klassen åkte med turbussen in till Luleå, kanske besökte Norrbotten Kurirens lokaler och fikade på Cecil. En bakelse och sockerdricka, en Pommac i mer överdådiga fall.

I mitten på 30-talet ordnades en mer spektakulär resa. Folkskolans klasser, pojkar som flickor, åkte till Dundret. De yngsta var födda 1923. Även barnen från dåligt bemedlade familjer var med på resan, så pengar måste ha tillförts från något håll. Det var efter tidens mått en enorm utfärd. Tidigt på morgonen begav sig barnen på skidor över älven till stationen på Norra för att ta tåget till Gällivare. Arte Lundberg, en stark och fysiskt begåvad pojke, blev åksjuk på tåget, men överlevde.

Väl framme var det bara K-G Nordström (född 1921), som tog sig ända upp till Dundrets topp, men trots att han tränat sig i den nya sporten slalom i backen ned mot älven hemma bakom lagår'n, så tvingades han till långa, långa svängar för att kunna ta sig ned igen. De övriga försökte sig på "Himmelsbacken", en utförslöpa som låg längre ned. Där fanns en svacka där många stöp, man visste inte att böja på knäna.

På hemresan besökte Peder Andersson toaletten någonstans i Murjekstrakten och kom då på att mata toalettrullen ut genom fönstret i fartviden. När tåget gjorde uppehåll i Boden kunde man se toalettpapperet, som fastnat och satt

som gurlanger utefter tågsättet.

Väl komma till Norra vidtog avstigning och skidåkning hem till Avan. Klockan började närma sig midnatt. Alla var jättetrötta och färden över älven verkade närmast oöverstiglig. Det var mörkt och man såg inte byn på andra sidan. Henry Ekström, då i 30-årsåldern, var engagerad som "hjälpreda" till Östlingen. Han pekade med staven på en stjärna och sa att den skulle man åka mot. Och se, snart kom man upp på land vid Garvars. För Karl-Gustav och hans yngre bror Olav väntade varm gröt. Mamma Hanna satt som vanligt uppe och väntade på sina pojkar.

Fettisdagen

Fettisdagen var en dag ledig från skolan som gick i skidans tecken. Populärt var att åka i "Storsäljen" en ravin, brant backe, vid Åkerbäcken. Farten räckte till att ta sig upp på andra sidan. Man kunde ta en skidtur efter "Lundbergslinja", som gick över Änget och upp på Nästberget, där de mer försynta vände. De äventyrslystna fortsatte upp på Svallberget där en brant backe med en knepig sväng ned mot Alviksträskvägen i höjd med Klostret markerade vändpunkten. Där kunde man se många gropar i snön formad efter en människoända. Spännande var det också att få tolka på skidor efter häst. Någon red hästen och barnen höll sig i ett långt rep efter. Om någon föll var det bara att stanna och ta nytt tag i repet. Barnen i Sandnässkolan gick till Anderssons i Storbäcken, som hade plogat backen som barnen kunde åka i.

En speciell sak var att mammorna kokade knäck, som eleverna hade med sig. Och så bytte man knäck med varandra. De kunde ha litet olika smak. En del mammor kunde ha varit litet slarviga, så att knäcken smakade bränt, men man bytte ändå. Det hörde till. Fettisdagen avslutades alltid med pjäxdans i Föreningshuset.